

Jihočeský Herold

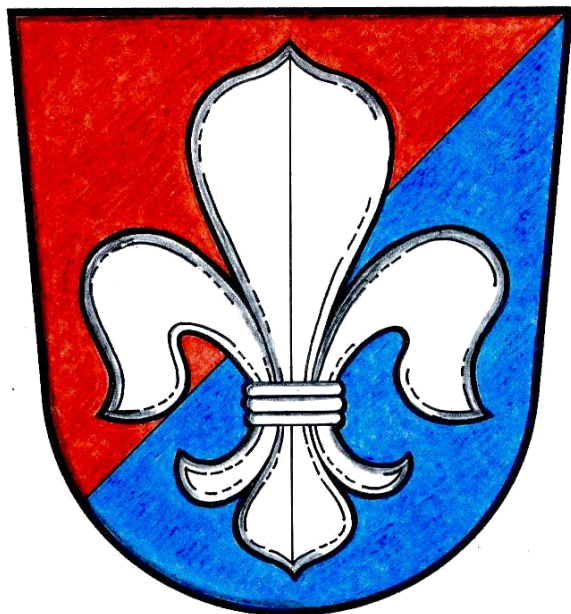

Časopis o historii a pomocných vědách historických

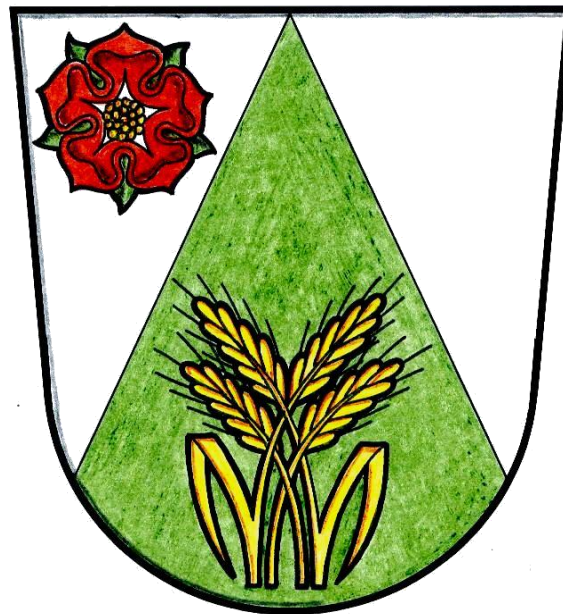

Vencelíkové z Vrchovišť

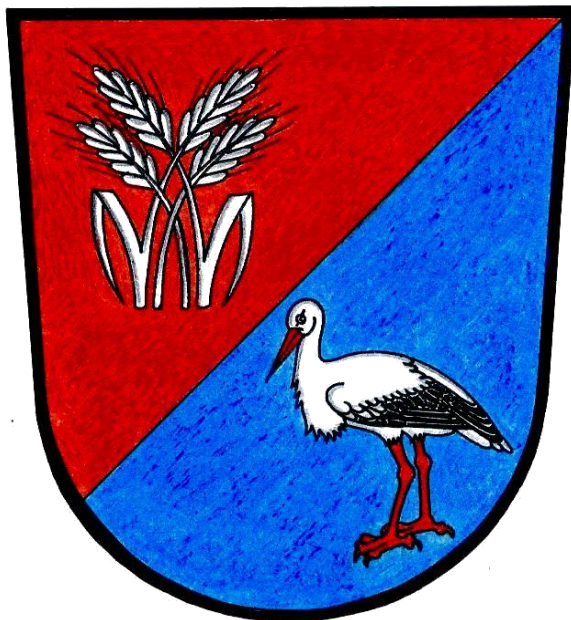
1/2007

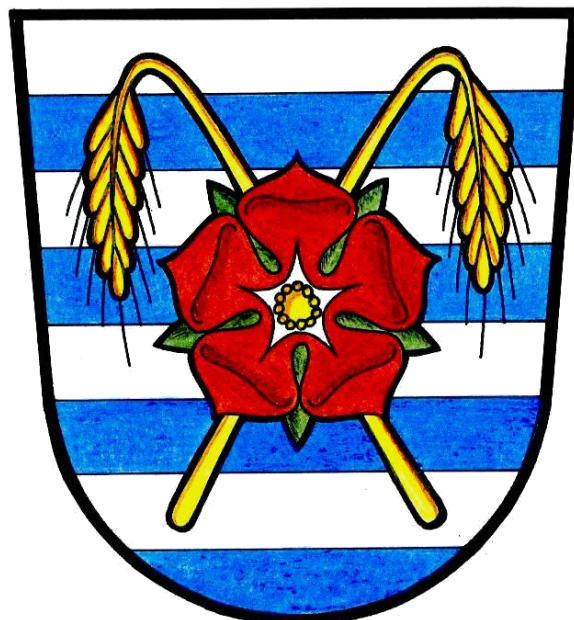
Sedlec

Vrábče

Pištín

Neplachov

<i>Autor příspěvku</i>	<i>Název článku</i>	<i>strana</i>
<i>Daněk Milan Ing.</i>	<i>Nové znaky obcí Jihočeského kraje</i>	<i>2</i>
	<i>Obsah</i>	<i>3</i>
<i>Daněk Milan Ing.</i>	<i>Úvodník</i>	<i>4</i>
<i>Bernátová Martina</i>	<i>Heraldický registr Slovenské republiky</i>	<i>5</i>
<i>Daněk Milan Ing.</i>	<i>Občanská heraldika v článku Břetislava Štorma</i>	<i>11</i>
<i>Kasík Stanislav</i>	<i>Poznámky k článku Břetislava Štorma</i>	<i>15</i>
<i>Szijjártó Ladislav</i>	<i>Občanské znaky – reakce na článek B.Štorma</i>	<i>18</i>
<i>Daněk Milan Ing.</i>	<i>Památky na vlastní oči viděné – září 2006</i>	<i>20</i>
<i>Tibitzanl Zdeněk</i>	<i>Kronika obce Plav</i>	<i>24</i>
<i>Vondra Václav Mgr.</i>	<i>Jak se zjistilo jméno zedníka Šebestiána Brenera</i>	<i>25</i>
<i>Daněk Milan Ing.</i>	<i>Žirovnice – „perleťový knoflík“ Vysočiny</i>	<i>26</i>
<i>Milec Miroslav</i>	<i>Poklady z našich archivů</i>	<i>33</i>
<i>Daněk Milan Ing.</i>	<i>Nové znaky obcí Jihočeského kraje</i>	<i>35</i>
<i>Sassmann Alois Mgr.</i>	<i>Hejtmané a purkrabí na Nových Hradech za vlády Rožmberků a Švamberků</i>	<i>37</i>
<i>Tibitzanl Zdeněk</i>	<i>Zapomenutý pomník</i>	<i>42</i>
<i>Daněk Milan Ing.</i>	<i>Zprávy, informace, recenze</i>	<i>44</i>
<i>Daněk Milan Ing.</i>	<i>Galerie šlechtických rodů – břevno</i>	<i>46</i>
<i>Daněk Milan Ing.</i>	<i>Znaky majitelů hradu Žirovnice</i>	<i>48</i>

Jihočeský Herold č. 1/2007
Časopis o historii a pomocných vědách historických
vydáván 2x ročně
číslo 1/2007 vydáno v Českých Budějovicích dne 12.6.2007
vydavatel : Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
evidenční číslo MK ČR E 14574

u časopisu není prováděna jazyková korektura

úhrada nákladů na vydání ve výši 30,- Kč

Kontaktní adresa pro příjem příspěvků:

Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
Telefon: 737 438 029 po celý den
e-mail: danek@zoo-ohrada.cz

A máme za sebou opět jeden rok a další dvě vydaná čísla našeho časopisu. Postupně se snažíme rozšiřovat okruh našich pravidelných přispívatelů. Bohužel, někdy se stane, že některý z našich přispívatelů spolupráci ukončí, a někdy, tak jak se tomu stalo ve druhé polovině loňského roku, se musíme s některými rozloučit navždy. V listopadu 2006 nás takto bohužel navždy opustil pan Mgr. Václav Vondra, jehož příspěvky k novodobé historii naší vlasti byly obsahem nejenom našeho časopisu, ale i deníků Bohemia, Encyklopedie Českých Budějovic, Jihočeského sborníku historického a dalších publikací. Vyslechli jsme za dobu existence naší Sekce heraldiky a genealogie Klubu přátel Českých Budějovic několik přednášek na zajímavá témata, které nám pan Vondra připravil a tím nás obohatil o další vědomosti z historie. Budeme na něj s láskou vzpomínat.

Ale život jde dál. V loňském roce, konkrétně ve druhém čísle časopisu se pan Milec ve svém článku „Pečetí příslušníků rodu pánů z Hradce“ pokusil zmapovat tuto oblast, která dosud nebyla nikde publikována. V průběhu práce na tomto článku, a při diskusích jsme pana Milece přesvědčili, že by bylo dobré toto téma neopouštět, ale naopak rozšířit o podobně koncipované články k ostatním Vítkovcům a možná v budoucnosti i o některé další rody spojené s Jihočeským krajem. Na základě naší pobídky se pan Milec rozhodl, že téma pečetí všech Vítkovců zpracuje a zveřejníme je ve značně rozšířené formě jako mimořádné číslo našeho časopisu. Pan Milec již práci dokončuje, takže se můžete těšit na pečetě Vítkovců včetně navazujících rodů, které vítkovskou růží přijaly jako součást svého znaku.

Vzhledem k tomu, že v tomto čísle Jihočeského Herolda již nezbylo dostatek místa v rubrice „Zprávy, informace, recenze“ dovoluji si pro tentokrát část této stránky vyhradit pro pozvánku na akce organizace, jejímž jsem členem. Zároveň na ně všechny zájemce srdečně zvů.

Přeji Vám krásné chvíle při čtení časopisu a příjemné prožití letních měsíců.

V rámci **Klubu přátel Českých Budějovic** pracuje **samostatná Sekce heraldiky a genealogie**, která se schází každou druhou sobotu v měsíci v klubovně na náměstí Přemysla Otakara II. č. 35 (Dům umění vedle bývalého hotelu Slunce, vchod pasáží k antikvariátu) ve 4. patře v 9.00 hodin dopoledne. Na druhé pololetí má sekce připravena následující témata:

- 8.9. – Karel Skalický – Šlechta sídlící v měšť. domech ve Strakonících v 15.-17.stol.
- 13.10. – PhDr. Jiří Chvojka – Mexický císař Matyáš Habsburský
- 10.11. – PhDr. Ivo Hajn – Koněspřežná dráha Linec – Č.Budějovice
- 8.12. – PhDr. Tomáš Sterneck – Jihočeský rod Daublebských ze Sterneggu

Kromě těchto pravidelných setkání pořádá sekce také 2x ročně, vždy v červnu a září výlet tematicky zaměřený na kulturní památky České republiky. První výlet proběhne 10. června a navštívíme při něm mimo hlavně Andělskou Horu, Rabštejn nad Střelou, Manětín a Nečtiny. Druhý výlet je naplánován na neděli 2.září a navštívíme Kozlí, Týnec nad Sázavou, Zbořený Kostelec, Tloskovice, Radíč, Kozí Hřbet, Kouty a výlet zakončíme na známé zřícenině hradu v Borotíně na Tábořsku. Oba termíny jsou již plně obsazeny a Vám, čtenářům našeho časopisu slibuji, že tak jako v minulých číslech časopise i nadále budu já, nebo některý jiný účastník výletu informovat v rubrice „Památky na vlastní oči viděné“ o tom, které objekty jsme navštívili a jak se nám líbily.

Byly zahájeny práce, týkající se spuštění webových stránek, které by se měly jmenovat stejně jako náš časopis. Ten by také byl součástí stránek. Dále tam bude fotogalerie, komunální heraldika a vexilologie, soubory pečetí, a měly by tam být zastoupeny i ostatní pomocné vědy historické, tedy alespoň ty, ke kterým získám dostatek zajímavých informací – to je pobídka nejen pro členy naší sekce, ale i pro čtenáře Jihočeského Herolda.

Heraldický registr Slovenské republiky vede centrální evidenci symboliky jednotlivých subjektů používaných v Slovenské republice. Eviduje znaky a vlajky měst, obcí, osob, církevních hodnostářů a institucí, které jsou pak zveřejněny v knižní formě. Zapsání znaku do Heraldického registru je zárukou heraldické správnosti používaného znaku a také zárukou, že stejný znak, vlajku a nebo pečeť nepoužívá žádný jiný subjekt. Agendu spojenou s vedením Heraldického registru zabezpečuje od roku 1991 Sekce veřejné správy – odbor archivnictví a spisové služby na Ministerstvu vnitra Slovenské republiky. Registr je zakotvený ve statutu Heraldické komise MV SR a v organizačním pořádku Sekce veřejné správy MV SR. Správcem Heraldického registru je **Ladislav Vrteľ**, vládní poradce pro úsek heraldiky ve Slovenské republice. Základní informace jsou zveřejněny i na internetových stránkách Ministerstva vnitra SR: <http://www.civil.gov.sk/p19/p19-04.shtm> (zde se nachází též statut Heraldické komise MV SR a přehled obcí, které mají schválené a zaregistrované znaky v Heraldickém registru).

Heraldický registr ovlivňují dva heraldické poradní orgány – Heraldická komise a Heraldické kolegium. **Heraldická komise** vznikla v roce **1975** jako poradní orgán ministerstva a její úlohou je posuzovat heraldickou správnost znaků a vydávat doporučení pro zastupitelské sbory měst a obcí o heraldické správnosti navrhovaného znaku. Má tedy na starosti především komunální heraldiku. Občanskými, rodinnými, ale i osobními znaky církevních hodnostářů se zabývá **Heraldické kolegium**, sdružení pro občanskou heraldiku

Doporučení Heraldické komise je rozhodujícím odborným podkladem pro rozhodnutí obecního zastupitelstva. Komise také vyslovuje **doporučení pro zapsání nového obecního znaku do Heraldického registru**.

Heraldická komise tedy vznikla rozhodnutím ministra vnitra **30. 10. 1975**, kdy byl vydaný její statut. Předsedou komise byl tehdy Dr. B. Kostický, CSc., místopředsedou prof. Dr. J. Novák, DrSc. a prof. Dr. R. Marsina, DrSc., tajemníkem Dr. P. Kartous, CSc. Po roce 1979 se stal předsedou Dr. P. Kartous a tajemníkem Dr. L. Vrteľ.

Od roku 1975 postupně vznikala i dokumentace pro budoucí Heraldický registr SR, který se původně či souběžně jmenoval i **registr symbolů měst a obcí**. Podle současného statutu Heraldické komise MV SR z 28. 8. 1991 čl. 2 odst. 3: „Komise zaujímá stanovisko k tvorbě, ztvárnění a změnám městských a obecních symbolů a stanovisko komise je rozhodujícím odborným podkladem pro ustanovení městských a obecních symbolů.“ V čl. 4, odst. 4 se dále píše: „O jednání komise se vyhotoví záznam. Svoje doporučení a stanoviska komise oznamuje vždy písemně. Přijaté heraldicky a historicky správné městské a obecní symboly se zapisují do Heraldického registru SR, který vede odbor archivnictví a spisové služby MV SR.“ jednání komise se koná jedenkrát za měsíc.

Heraldické kolegium je sdružení pro občanskou heraldiku. Tvoří ho členové Mezinárodní heraldické akademie, Slovenské genealogicko – heraldické společnosti při Matici slovenské a dalších odborných sdružení. Heraldické kolegium podporuje výzkum a tvorbu občanských znaků a heraldicky správné znaky doporučuje na zapsání do Heraldického registru Slovenské republiky. 3. července **1997** byly zaregistrovány na Ministerstvu vnitra SR stanovy Heraldického kolegia, které se zformovalo již koncem roku 1996. Heraldické kolegium - sdružení pro **výzkum a tvorbu občanských znaků** ve Slovenské republice - je samostatnou právní osobou se sídlem v Bratislavě. Snaží se oživit tradici slovenské občanské heraldiky a podpořit jednotný systém tvorby, registrace a používání občanských znaků.

Kolegium úzce spolupracuje s Heraldickou komisí. Mezi oběma institucemi existuje personální propojenost. Členy vedení kolegia jsou například **L. Vrteľ**, **P. Kartous**, **Z. Alexy**, **I. Graus**, kteří jsou současně členy Heraldické komise. Členství v kolegiu je dobrovolné.

Podnět na přijetí nového člena vychází ze strany některého z členů kolegia. **Orgány kolegia** jsou: výroční zasedání kolegia, jednání kolegia, tajemník a revizor kolegia.

V posledním období bylo zaregistrováno několik stovek **občanských znaků** do Heraldického registru. Celkem je jich v Heraldickém registru uveřejněno **180**. Jsou to znaky osob různého věku (dokonce se sem hlásí i neplnoletí), různých profesí, osob z řad intelektuálů, umělců, politiků, lékařů, podnikatelů, státních zaměstnanců atd. Heraldické kolegium pomáhá odstraňovat problémy s kvalitou znaků navrhovaných k registraci i problémy oprávněnosti používat daný znak (např. původně šlechtický).

V 90. letech 20. století se rozšířila kompetence Heraldické komise ze symboliky měst i na symboliku obcí, což si naléhavě vyžádalo potřebu přesné evidence. Měst bylo totiž jen 136, obcí téměř 3000. To byl impuls ke zrodu Heraldického registru SR.

Projekt knižního vydání Heraldického registru se zrodil roku **1998** na Ministerstvu vnitra SR. Jeho autory jsou Peter Kartous (předseda Heraldické komise MV SR) a Ladislav Vrtel (tajemník Heraldické komise MV SR). Předpokládalo se vydání **šesti svazků**, přičemž jeden svazek by zahrnoval 500 městských, obecních a také několik rodinných znaků, znaků církevních hodnostářů a institucí. Od roku 2000 se počítalo s vydáním jednoho svazku ročně s ukončením v roce 2005. V roce 2005 však vyšel teprve čtvrtý svazek.

Heraldický registr má dvojí funkci:

- 1) úřední – městům, obcím, právnickým osobám a občanům vydává potvrzení o registraci jejich symbolů, včetně oficiálního blasonu, opisu vlajky, resp. její určení, signaturu registrace
- 2) je „sbírkou“ velkých obálek, ve kterých je uložena pestrá textová a obrazová dokumentace různého původu, přičemž jedna obálka reprezentuje jeden subjekt – obec (město), instituci, fyzickou osobu

Heraldický registr je vlastně rozsáhlou **dokumentační bází** obsahující úřední korespondenci, rešerše, fotodokumentaci pečetí, návrhy znaků i definitivní podobu, záznamy o registraci a schválení, výpisy z usnesení městských a obecních zastupitelstev.

Časem se vytvořila praxe, později podpořena i legislativně, že bez registrace znak není platný. Dá se tedy říct, že Heraldický registr SR je nejvyšší heraldickou autoritou ve Slovenské republice. Některé obce ovšem dodnes nemají svoje symboly registrované.

Zápis do registru je bezplatný a dobrovolný. Zaregistrovat svůj osobní znak může každý občan Slovenské republiky. Jsou zde ale zaregistrované osobní znaky občanů z České republiky, Německa, Francie, Kanady, USA atd. Jde zpravidla o zahraniční Slováky, jejich potomky ale i jiné nositele znaku se vztahem ke Slovenské republice.

Technika tvorby signatur v Heraldickém registru je jednoduchá. Jsou to alfabeticke-numerické kombinace:

- u měst a obcí tvoří signaturu počáteční litera názvu + přírůstkové číslo v rámci dané abecedy, lomené rokem schválení symbolů
- u občanů je to litera Q + počáteční litera příjmení, dále pořadové číslo (celkové), lomené příslušným rokem
- u institucí signatura začíná literou W

Písmena Q a W byla použita proto, že jsou to volná písmena abecedy, která byla využita pro začlenění registrovaných znaků fyzických a právnických osob (jiných než z územní samosprávy) do abecedního řazení registru. Ostatní písmena abecedy jsou rezervovaná pro znaky územní samosprávy (znaky měst, obcí, části obcí, samosprávných krajů). Orientaci na vyhledávání poskytuje **ručně vedený index**.

V roce 1993 se začlo pracovat na **automatizovaném systému evidence symbolů** v Heraldickém registru SR. Zavedný byl o dva roky později. V této evidenci jsou všechny informace o schváleném znaku, jeho blason, údaje o schválení v heraldické komisi a v obecním/městském zastupitelstvu, údaje o prameni, číselné vyjádření struktury a barev vlajky. Díky strojovému zpracování tohoto ukazatele se nemůže stát, že by se udělily dvě stejné vlajky dvěma obcím. Aplikace vyhledává a vytváří přehledy podle různých zadaných údajů. Část symbolů se pro jejich trvalou úschovu a ochranu nahrává i na CD ROM. Základem je dokumentace měst a obcí, která je prakticky ukončená.

Čtyři svazky Heraldického registru

První svazek Heraldického registru vyšel v roce 2000. Jeho obsahem je státní symbolika, znaky a vlajky 452 měst a obcí ze všech regionů Slovenska. Ke čtyřem z nich je na závěr uveřejněn také velký znak se štítonoši a strážci štítů. Také jsou zde ukázky symbolů institucí, církevních institucí a hodnostářů, ale i několik rodinných znaků.

Na jednu dvojstranu byly uveřejněny symboly čtyř měst a obcí. Vpravo jsou barevně vyobrazeny znaky s názvem města (obce), okresu a odborným heraldickým popisem (blasonem). Vlevo je barevné vyobrazení vlajky s poznámkovým aparátem, který obsahuje charakteristiku, původ znaku, citaci historického, sfragistického, případně heraldického pramene, kterým se znak inspiruje, dále uvádí zkratku autora znaku (heraldického návrhu a výtvarného řešení), datum a číslo usnesení městského (obecního) zastupitelstva, kterým byly symboly přijaté, signaturu Heraldického registru SR lomenou rokem, v kterém se udělila.

V úvodu obrazově-textové části jsou **státní symboly Slovenské republiky** – státní znak, státní pečeť, státní vlajky, ale i standarta prezidenta republiky a státní vlajky v podobě korouhve. Dále jsou zde uvedeny **čtyři znaky hodnostářů katolické církve a 16 občanských znaků**. Registr uzavírají ukázky šesti symbolů státních, veřejnoprávních a samosprávních institucí.

Po úvodu následuje stať, která čtenáři poskytuje základní informace a uvádí ho do problematiky **heraldiky, heraldických barev, původu erbovních znamení i do specifické heraldické terminologie a heraldického jazyka**. V závěru díla je uveřejněn seznam autorů znaků, kteří jsou v poznámkovém aparátu uvedeni jen ve zkratce. Připojený věcný registr je sumářem klíčových slov z heraldického opisu a umožňuje identifikovat podle obsahu heraldických a heraldických figur jejich příslušnost ke znaku města (obce) či instituce, občana (rodiny). Zároveň přehledně dokládá frekvenci jednotlivých figur a jejich škálu ve zveřejněných znacích (i v klenotech). Pro zahraničního čtenáře se uvádí anglické resumé v rozsahu úvodu.

Druhý svazek Heraldického registru byl vydán v roce 2001 a koncepčně i obsahem navazuje na první díl, zachovává i stejnou strukturu. Jsou zde znaky a vlajky 412 měst a obcí a **48 občanských, rodinných znaků**, kterým je i věnována samostatná kapitola. Zveřejněny jsou zde znaky těch osobností a rodin, které byly zaregistrovány do registru v letech 1978 - 2001 a splňovaly všechny požadované heraldické i výtvarné kritéria. Kromě výjimek, kdy zaregistrovaný znak vychází z historického rodového (šlechtického) znaku, **většina zveřejněných znaků je nová**. Jejich obsah se zformoval na základě podnětů z genealogických rešerší, dále etymologie jména a příjmení, historických profesí v rodině, současného povolání a orientace vlastníka znaku, města a regionu jeho rodiště a pobytu apod.

Hned po úvodu následuje stať – **úvod do komunální vexilologie**, která se věnuje vlajkám a zástavám, jejich zrodu a významu v dějinách, koncepci vexilologické tvorby na Slovensku. Opět je zde seznam autorů znaků a společný věcný registr k I. a II. svazku, uzavírá je i seznam měst a obcí, společný pro oba svazky.

Třetí svazek Heraldického registru byl vydán v roce 2003 a obsahuje znaky a vlajky 420 měst a obcí na Slovensku a 40 občanských znaků. Novinkou je zde **symbolika samosprávných krajů**, které od roku 2002 působí na Slovensku a mají své symboly, které mohou používat při výkonu samosprávy. Samosprávný kraj předkládá Ministerstvu vnitra SR návrhy symbolů na zápis do Heraldického registru. Zveřejněny jsou znaky, vlajky a další odvozené symboly osmi samosprávných krajů. Při tvorbě znaků samosprávných krajů se čerpalo hlavně z heraldického odkazu historických vyšších samosprávných celků - stolic. V principu šlo o to, aby krajský znak vycházel ze znaků stolic, na jejichž území se dnešní kraj rozkládá. Symbolika samosprávných krajů má v tomto svazku zvláštní úpravu. Na jedné dvojstránce se nachází nejen znak a vlajka samosprávného kraje, ale i pečeť a standarta předsedy s textovou informací o obsahu. Poznámkový aparát obsahuje informace o tom, z kterých znaků příslušných historických stolic symbol pochází.

Občanské a rodinné znaky v třetím svazku byly zapsány do registru v letech 2001-2002. Po úvodu následuje **stať o tvorbě, používání, ochraně a vyřazování pečeti a razítek územní samosprávy** se vzorovými ukázkami jednotlivých typů samosprávných razítek (krajů, měst a obcí).

Čtvrtý svazek Heraldického registru SR byl vydán v roce 2005 a obsahuje znaky a vlajky 404 měst a obcí a jejich částí a také 76 občanských znaků. Dohromady všechny čtyři svazky již zveřejňují **1 887** symbolů, znaků a vlajek slovenských měst, obcí, samosprávných krajů, institucí a osob. Čtvrtý svazek obsahuje občanské znaky (včetně několika znaků duchovních osob) zaregistrované převážně v letech 2003 – 2004.

Občanská heraldika na Slovensku

Začátkem 80. let 20. století se objevuje na Slovensku zájem o znaky fyzických osob. Do středu pozornosti se však dostaly hlavně v souvislosti s medializovanými kauzami znaků některých předních představitelů vládní moci. Za jeden z prvních impulsů zájmu o občanské znaky je považována monografie Jozefa Nováka z let 1980 a 1986 pod názvem „*Rodové erby na Slovensku*“. Zde publikoval víc jak 400 erbů historických rodů, resp. jejich příslušníků. Po uvolnění společensko-politických poměrů a legislativních změnách v letech **1989** a **1990**, kdy se obnovila místní samospráva, **nabyly právní hodnotu městské a obecní znaky**. Tak se dostaly do pozornosti běžných občanů. Pod vlivem těchto okolností došlo zároveň k oživení genealogického bádání a zájmu občanů o svůj rodokmen a dějiny vlastního rodu.

26. 10. 1991 vznikla **Slovenská genealogicko-heraldická společnost** při Matici slovenské, která sdružuje odborníky i laiky. Počet členů se vždy pohyboval kolem čtyř až pěti stovek. V jejím výboru působili např. L. Vrteľ, M. Šišmiš, Z. Alexy, R. Marsina, J. Novák. Další příčinou vzrůstu zájmu o tvorbu a přijímání občanských znaků bylo vydávání erbovních listin Heraldickým kolegiem a evidence občanských znaků v Heraldickém registru.

Na používání občanských znaků není dodnes ve společnosti jednotný názor. Někteří to nazývají snobismem, společenskou a ekonomickou separací jejich nositelů od ostatních občanů, nebo dokonce přežitkem demonstrováním monarchismu. Jiní poukazují na to, že všichni občané jsou si rovni a používat znak může každý. Leon Sokolovský píše, že městské a obecní znaky a v případě Slovenské republiky dokonce i státní znak mají středověký původ. Nikdo jejich existenci nezpochybňuje. Proto by podobně měly být chápány i občanské znaky jako znaky individuálních občanů, tedy graficky (obrazově) specifické, právně nezávazné **symboly** jednotlivých občanů Slovenské republiky (Hautová, J.-Vrteľ, L.: *Občianska heraldika*, Martin 2002, str. 9.).

V Heraldickém registru SR je napsáno: „*Slovenská heraldika navázala na svou středověkou tradici. Její jednotlivé větve dnes žijí a rozvíjí se, vzájemně se ovlivňují a inspirují. Tato živá heraldika, která už více není kuriozitou, zaprášeným suvenýrem či*

snobským výstřelkem, je součástí života, kultury a příslibem, že nás tento evropský kulturní fenomén bude doprovázet i ve staletích, které jsou před námi.“ (Heraldický register Slovenskej republiky I., Ministerstvo vnútra SR, Matica slovenská 2000, str. 277.)

Znaky vytvořené Heraldickým kolegiem

Na tvorbu **občanských znaků** Heraldické kolegium aplikuje koncepci městské znakové tvorby. Vztahuje se to na obsah znaků (znaky mluvící, vyjadřující příjmení nositele znaku, tradiční povolání v rodině apod.), ale i na jejich formální ztvárnění. Městské a obecní znaky jsou komponované ve štítech z doby gotiky 15. století. Ze stejného formálně heraldického projevu se vychází i při vytváření občanských znaků.

Španělský štít může být zobrazen vertikálně nebo v nakloněné poloze, osa celého znaku je vertikální. Přílba bývá kolčí, mřížková přílba se připouští výjimečně při tradičních znacích. Přílba může být natočená z profilu, čelně, částečně z profilu. Při natočení musí být natočen i klenot. Nové rodové znaky se nevytváří s korunkou na přílbě. Mezi přílbu a klenot se buď vkládá točenice, nebo klenot přechází plynule do jednoduchých příkrývadel, které by neměly přílišným zdobením zastínit samotný obsah štítového znamení. Poměr výšky štítu, přílby a klenotu je stanovený na 3:2:3.

Pro zápis do Heraldického registru je potřebná i obrazová příloha. Aby vynikl obsah znaku, ztvárňuje se v poměrně uniformované stylizaci. V současnosti se prosadilo zhruba 5 standardních tvarových řešení. Pro nové znaky se tak vybírá nejvhodnější typ k jeho obsahu. Podmínkou obsahu znaku je udržení výtvarné koncepce zaměřené na 15. století. Vyskytly se však i případy, kdy se do Heraldického registru zaregistroval jen blason, bez kresby znaku. **Honosné kusy** (štítonoši, strážci štítů) se v současné rodové znakové tvorbě na Slovensku neberou v úvahu. Výjimkou jsou rodinná hesla, která se mohou umístit na stuze pod štítem. Hesla jsou buď zděděná dohromady s rodinným znakem, nebo vznikají zároveň s rodinným znakem s přihlédnutím k rodové tradici.

Současné rodové znaky je možné rozdělit do třech skupin:

- 1) staré, zděděné znaky (původně šlechtické nebo nešlechtické)
- 2) nové rodové znaky bez vazby na starší rodový znak
- 3) smíšené, část (štítové znamení či klenot) je nově utvořená a druhá část je zděděná po přeslici.

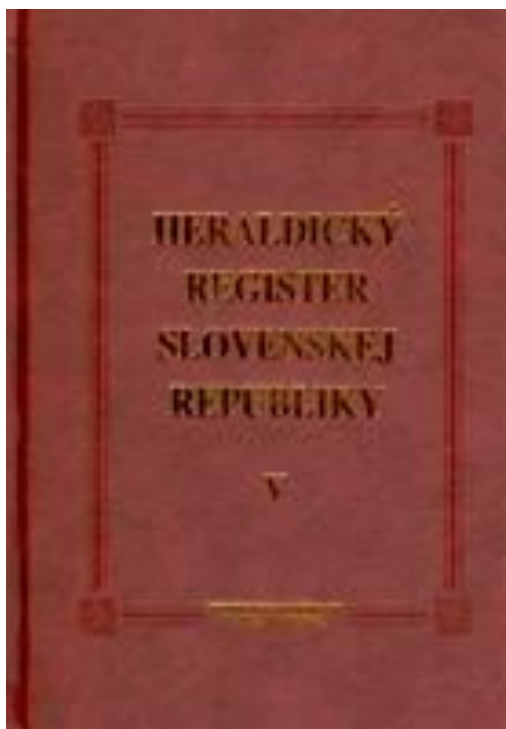
Erbovní listiny vytvořené Heraldickým kolegiem jsou slavnostním osvědčením o zapsání znaku do Heraldického registru. Je to potvrzení na úředním papíře ministerstva nebo i ve slavnostní formě v podobě jakési novodobé erbovní listiny o registraci znaku. Erbovní listina má právní charakter veřejné deklarační listiny a je vydávána Ministerstvem vnitra SR. Falšování a pozměňování listiny je trestné.

Jozef Novák se ve svém článku „*O armálesoch – historických i súčasných*“ velmi negativně vyjadřuje k působení Heraldického kolegia a zvláště k vytváření nových znaků a vydávání erbovních listin, které nazývá heraldickým kýčem. (Zborník filozofickej univerzity Komenského, roč. XLV, Bratislava 2002, str. 114-117.). Podle něj je to jen výhodný byznys kolegia využívající snobizmus občanů. Vytýká kolegiu, že se nesnaží navrhovat občanské znaky, ale tvoří šlechtické znaky, které navíc „uděluje“ svým nadřízeným, vysoce postaveným osobám, svým dobrým známým apod.

Frederik Federmayer navrhuje, aby současný občanský znak byl tvořen osobním symbolem občana vloženým do štítu. Štít by mohl být po stranách doplněn ratolestmi anebo jinými doplňky. Nad štítem by mohli být umístěny stylizované iniciálky nositele znaku (Hautová, J.-Vrteľ, L.: *Občianska heraldika*, Martin 2002, str. 117-123.).

Podle **Ladislava Vrteľa** však není tak jednoduché rozlišovat mezi kompozicí starých a nových znaků (nebo šlechtických a nešlechtických), protože mnohé nešlechtické rodiny

používají tradičně (např. 150 let) kompletní znak. Nelze jim tedy najednou odebrat přilbu a klenot. Vhodnější prý je i podle evropské praxe rozlišovat mezi znaky starými a novými, například korunku ponechat jen starým, na nové znaky už ji neaplikovat. Kompletní znak svým způsobem chrání jednoduchost samotného znamení a umožňuje vyjádření druhotných myšlenek v klenotu. Nedochozí tak k přehučení štítu různorodými erbovními figurami. Tyto důvody vedly tedy Heraldické kolegium k doporučení koncepce úplného rodového znaku i v případě nových rodinných znaků (Hautová, J.-Vrteľ, L.: Občianska heraldika, Martin 2002, str. 79.).

Literatura:

	Genealogicko-heraldický hlas, 1/1994, Martin 1994.
Hautová, J.-Vrteľ, L.	Občianska heraldika, Martin 2002.
	Heraldický register Slovenskej republiky I., Ministerstvo vnútra SR, Matica slovenská 2000.
	Heraldický register Slovenskej republiky II., Ministerstvo vnútra SR, Matica slovenská 2001.
	Heraldický register Slovenskej republiky III., Ministerstvo vnútra SR, Matica slovenská 2003.
	Heraldický register Slovenskej republiky IV., Ministerstvo vnútra SR, Matica slovenská 2005.
Králik, J.	Občianske erby na Slovensku a právo, Genealogicko-heraldický hlas 2/2000, Martin 2000, str. 40 - 42.
Novák, J.	O armálesoch – historických i súčasných. Zborník filozofickej univerzity Komenského, roč. XLV, Bratislava 2002, str. 114-117.
Vrteľ, L.	Občianska heraldika na Slovensku, Zborník filozofickej univerzity Komenského, roč. XLV, Bratislava 2002, str. 233-236.

Jak jistě heraldici zaregistrovali, na toto téma bylo napsáno již několik článků, a to nejenom v současných časopisech, zabývajících se problematikou pomocných věd historických. Toto téma bylo dokonce probíráno i na konferencích pořádaných v České republice a na Slovensku, kterých se zúčastňují odborníci z oblasti pomocných věd historických. Příspěvky z konference, pořádané na Slovensku byly publikovány například ve sborníku s názvem „Občianska heraldika“, kterou vydala SGHS.

Toto téma vyvolává mezi heraldiky mnoho otázek a ne všichni jsou v přístupu k občanské heraldice jednotni, což se projevilo i u nás, při debatách o tom, jak by vlastně měl vypadat osobní znak. Narazili jsme na několik rozporů týkajících se jednak toho, zda je správné, že osobní znaky vůbec existují, tedy zda mají oprávnění vůbec existovat, dále zda by osobní znak měl být kreslen s helmou, a pakliže s helmou ano, tak potom s jakým typem helmy a zda na helmě může či nesmí být točenice. To, že by na ní v žádném případě neměla být korunka je zřejmé. Vzhledem k tomu, že debata mezi jejími jednotlivými účastníky byla docela bouřlivá, usoudil jsem, že by bylo docela dobré na toto téma otevřít veřejnou diskusi mezi heraldiky, jak laiky, tak i profesionály, kteří se touto problematikou zabývají. Berte proto tento článek jako výzvu k této diskusi.

Byl jsem panem Aloisem Sassmannem upozorněn na článek Břetislava Štorma s názvem „Heraldika a naše doba“, který objevil ve Věstníku chrámového družstva pro republiku ČSL v Pelhřimově v ročníku 1947. Je pravda, že tento článek je již značně letitý, nicméně našel jsem v něm několik zajímavých názorů, které si Vám dovoluji předložit.

Na začátku celého článku pan Břetislav Štorm v článku píše:

„Odvažuji se především tvrdit, že heraldika není výsadou vrstvy, která byla v podstatě již před stoletím proměnnou ústavy společenského života zničena. Co však bylo nejpřednější výsadou této vrstvy? Stráž na výšinách. Tvorba, rozmnožení a ochrana všech hodnot, jež učinily tuto zemi sličnou a hodnou přebývání. A protože každý, kdo žil v řádu této služby byl žárlivý na svůj podíl, věda, že dílo tak veliké nemůže býti tvořeno a spravováno leč v souladu odpovědných jedinců, užíval znaku, který na všech poctivých místech jeho působení mluvil za mnoho řečí a výstižných nápisů.“

Kdo dnes vstupuje na místo dávných opuštěných strážišť, kdo dnes stojí na výšinách, aby bděl a bojoval? Můžeme se opovážit říci, že země zploštěla a zpusťla, že není třeba stráží na horách? Mnoho se ovšem změnilo, vrcholky se leckde snížily a údolí se mnohde vyrovnala. Avšak nesestoupila prst' pohoří do údolí jen prot, aby odkryla strašlivé útesy, jež, neostříhány, staly se sídlišti běsů?

Ať je tomu jakkoli, vidíme, že i za našich dnů vystupují na opuštěné vrcholky lidé, avšak na rozdíl od starých dob jsou to lidé bez minulosti a bez slávy; a nemají slávu ani dnes, ani ji nebudou mít zítra, neboť věky se již nečítají na staletí. A v této nespravedlnosti času i časů není jim dopřáno ani kus svaté žárlivosti, na kterou mají dobré právo. I poslední tulák nechává na místě svého dočasného pobytu po sobě nějaké znamení; je smutné, že není dopřáno těm, na jejichž srdci visí celá naše všední přítomnost. Proč nejsme upřímní? Proč to, co je, nesmí nosit své znamení?“

Když jsem si poprvé přečetl tuto část článku, usoudil jsem, že mi pan Štorm těmito řádky vlastně odpověděl na jednu z otázek, které jsme v našem úzkém kolektivu probírali – osobní znaky určitě mají své opodstatnění. Zákonem z roku 1918 sice byla zrušena privilegia šlechty, ale nikde není v zákonných normách zakázáno ani upraveno, že mohou či nemohou existovat osobní znaky. Historická úloha šlechty sice zanikla spolu se zánikem systému feudální společnosti, nicméně jejich úlohu již v dnešní společnosti převzaly jiné části společenských vrstev. A těmito novým „strážcům výšin“ kteří nastoupili na místa uvolněná po odchodu

šlechty jistě přísluší i právo, označovat to, co svou prací vytvoří svým znakem nebo případně značkou. Částečně by se snad na osobní znaky dalo nahlížet třeba jako na ochranné známky.

V další části článku můžeme číst:

„Právo žítí má ještě dnes heraldika státní, městská a církevní. Tato heraldika však ztuhla v mrtvou právní poučku. Je právě tak pozůstatkem feudálního řádu, jako heraldika šlechtická, a je určena k zániku, nepochopí-li společnost, že heraldika není jen souhrnem neužitečných pravidel, podle kterých se obnovují historické vzpomínky, ale že je na svém místě a svým způsobem živou součástí přítomnosti“.

Jak asi všichni, kdo se heraldikou zabývají v současné době cítí, tahle část článku již v současné době rozhodně neplatí, protože od roku 1990 bylo povoleno i obcím, která nemají statut města vlastnit svůj znak. Komunální heraldika je v současnosti živá a v některých částech naší republika až nadmíru živá. Tomuto sdělení se vymyká snad pouze parlamentní Podvýbor pro heraldiku – ten v roce 2006 prakticky na více jak půl roku zemřel a živá voda, která by pomohla k jeho oživení je u nás asi nedostatkovým zbožím. Podobná situace se bohužel opakuje po každých parlamentních volbách, protože členové podvýboru jsou poslanci Parlamentu ČR a proto musí tato instituce ukončit svou činnost pokaždé určitou dobu před parlamentními volbami a po nich je ještě po určitou dobu nefunkční, dokud si páni poslanci nerozdají jednotlivé posty. To bohužel vidím jako zbytečnou brzdu, kterou velice šťastně vyřešili naši sousedé na Slovensku odtrhnutím institutu „Heraldického registru“ od politických institucí a politiků. Myslím, že podobný systém, pokud by byl zaveden i u nás, by byl žádoucím vyřešením problémů s různě dlouhým časovým prostojem při každých parlamentních volbách.

Další problematikou, kterou se článek zabývá jsou následující věty:

„A ještě bývá vyslovována jedna námitka: nemám na to právo. Toto právo tedy jako za všech dob minulých je dáno potřebou. Žádné jiné právo k znaku není a žádná jiná výsada tu neplatí.“

Má tedy každý právo na znak. Není to ovšem nějaké mrtvé právo slibující výhody bez osobní námahy. Znak je nicméně privilegiem těch, kteří jej k životu nevyhnutelně potřebují: správcové vysokých úřadů, vzdělanci a umělci. Ti jediní mohou nésti živé heraldické povědomí v společnosti, která je obklopuje“.

S touto částí článku mohu částečně souhlasit v tom, že právo na osobní znak by měl mít každý s tím, že je dáno potřebou. Potřebou například jej používat pro označení svého majetku, ať již jako např. exlibris v knihách, jako výtvarné ozdoby používané v korespondenci na dopisním papíru a obálkách, ale například i na výrobcích a uměleckých předmětech různých druhů ve formě např. ochranné známky. atd. Nemohu ale souhlasit s druhou částí tohoto odstavce, konkrétně s tvrzením, že pouze úředníci, vzdělanci a umělci by měli mít právo užívání osobního znaku. Článek byl uveřejněn v roce 1947 a jako takový musí být i chápán. V současnosti jsou potřeby podstatně jiné, než byly v době, kdy tento článek vznikl. Nedovedu si představit, že by bylo právo na osobní znak omezeno pouze některými profesemi, jak je to uvedeno v článku. I když některé vrstvy naší společnosti by se tohoto omezení možná rádi chytily a svou „výjimečnost“ by určitě rádi zvýraznili i tím, že by byli jednou z mála skupin, která by si tuto výsadu uzurpovala. Ale k tomu doufám nikdy nedojde.

V závěru článku se p. Štorm zamýšlí jednak nad obhajobou nutnosti, či potřeby existence heraldiky a osobních znaků a posléze i nad tím, jak by vlastně měli novodobé osobní znaky vypadat a jaká by měla být pravidla k jejich tvorbě:

„Hodnoty, jež vytvořil středověký heraldický řád jsou ohroženy. Nelze pochybovat, že zničením těchto hodnot byla by novodobá společnost velmi ochuzena. Nebezpečí zničení přichází z několika stran. Je to především tvrdošíjné trvání na předsudku, že každý znak musí mít všechny náležitosti znaku rytířského, tj. přilbu, pokrývky a klenot, což vše jsou věci, které už skutečně patří jen dějinám a těm rodinám, které mají heraldickou minulost. Obhájcům

tohoto předsudku pomáhají ctižádostivci, kteří by se rádi přiživili na lehce přístupné heraldické veteši. Nejnebezpečnější je však všeobecná lhostejnost k heraldice, živená naprostým nepochopením účelnosti znaku. Konečně je to i odpor k minulosti vůbec a podezření z romantismu zvláště.

Heraldika však není věcí minulosti nebo lehkomyšlného romantismu. Je jedním z úhelných kamenů ústavy společnosti a záleží na nás, abychom odstraněním umrtvujícího názoru ozdobnického pojetí znaku a předsudků o jeho smyslu a užívání dali novodobé společnosti, co jí právem náleží“.

Co se týká této části článku, lze s výše uvedenými tvrzeními také souhlasit pouze částečně. Společnost by skutečně byla ochuzena, pokud by byla heraldika „mrtvou“ vědou donekonečna omýlající pouze již vytvořené znaky. Tak tomu naštěstí alespoň v komunální heraldice není, ani 40 let vlády totalitních politiků nedokázalo tuto vědu zabít. Po dobu těch 40ti let dřímala, pospávala, ale rozhodně nebyla mrtvá, a ačkoliv se o to příslušníci totalitního režimu všemožně snažili, nepodařilo se jim to. Po roce 1990 tak mohlo vzniknout zásluhou novodobých heraldiků více jak 2000 znaků obcí. Začalo pracovat nejenom mnoho heraldiků, vznikaly heraldické kanceláře a byly zakládány i organizace, plánovitě se zabývající heraldikou a ostatními pomocnými vědami historickými. Co se týká názoru pana Štorma na to, že trvání na předsudku, že současný trend používání kompletního znaku, tedy i s přilbou, točenicí, přikryvadly a klenotem je pouze věcí minulosti a rodům s heraldickou minulostí, nezbyvá mi než nesouhlasit. Toto znění bylo určitě vyvoláno tak trochu dobou, kdy byl článek psán. Stačí se podívat na osobní znaky, které jsou tvořeny v současné době na území celé dnešní Evropy. Všude se přece používají panem Štormem zavrhané náležitosti znaku, s výjimkou korunky na přilbě, ta je vyhrazena pouze šlechtickým rodům.

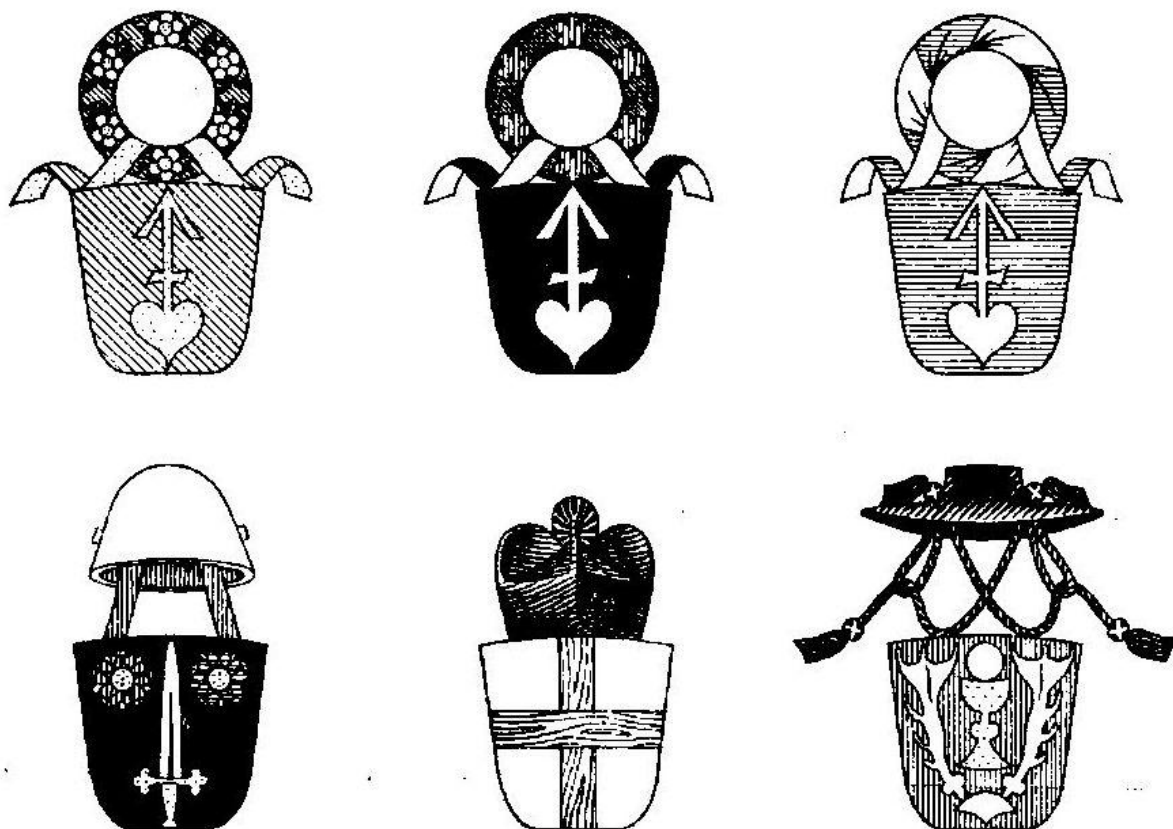
„Zásady, podle kterých je novodobý nešlechtický znak tvořen jsou ovšem odvozeny ze základních pravidel heraldických, vytvářejí však soustavu od šlechtické heraldiky naprosto odlišnou. Uvědomujeme si, že novodobá heraldika nemá přímý vztah k rytířské výzbroji jako heraldika středověká. Neužíváme tudíž ani heraldické přilby s pokrývkami, ani klenotu, a štít kreslíme zcela nezávisle na tvarech známých z minulosti“.

Na základě této poslední části článku by se dalo říci, že zde pan Štorm formuloval několik pravidel pro tvorbu tzv. nešlechtického znaku, dnes nazývaného občanským znakem. Tato pravidla by se dala vyjádřit několika body:

- *Tvar štítu podle novodobého heraldického vkusu, štít se nikdy nenaklání*
- *Směr štítu je vyjádřen jeho zakřivením podle svislé osy*
- *Štít kreslíme zcela nezávisle na tvarech známých z minulosti.*
- *Znamení je jasné v podstatných rysech neměnné grafické znázornění nějaké věci nebo představy*
- *Figura hledí vždy ve směru štítového hrotu*
- *Figury jsou heroltské a obecné, heroltských figur se využívá zřídka, spíše se používají figury obecné, především však těch, které mají přednost nejjednoduššího kresebného vyjádření*
- *Jsou dva kovy (stříbro a zlato) a čtyři základní barvy (červená, modrá, zelená a černá)*
- *Je pravidlem, že kovové figury se pokládají na barevný štít, barevné figury na kovový štít. Červené barvy lze však použít i na místě kovů*
- *Znaky nešlechticů nemají klenot a nejsou zdobeny heraldickou přilbou s pokrývkami*
- *Může se užívat znaku, který je doplněn příznaky (zelené věnce, točenice v barvách znaku, vojenské přilby, kněžský biret, kněžské klobouky*
- *Věnce s páskou používají ženy, s bílými kvítky svobodné, s červenými kvítky vdané*
- *Točenice v barvách štítu s dvěma pásky používají muži*

- *Přilby vojenské novodobého tvaru s červeným řemením smí používat pouze ten muž, který absolvoval vojenskou službu, sloužil v armádě*
- *Černý biret používají prostí kněží bez církevní hodnosti*
- *Kněžské klobouky používají faráři a vyšší církevní hodnostáři v souladu s heraldickými pravidly*
- *Vdané ženy používají vždy jen znaku manželova, nikdy jej nespojují se znakem rodovým*
- *Znak může být jen výjimečně složen z více znakových figur, to je možné pouze při spojení znaku úřadu se znakem osobním*

Na konci článku je zároveň uvedeno několik kreseb znaků nešlechticů, jak si je pan Štorm představoval, či jak navrhoval aby tyto znaky vypadaly.

Jistě velice zajímavý pohled na to, jakým způsobem bylo pohlíženo p. Štormem na tvorbu osobních znaků v době okolo roku 1947. S některými názory, které obsahuje tento článek souhlasím, s některými souhlasit nemohu, ale celkově dává tento článek zajímavý pohled na vývoj heraldiky po válce. Vzhledem k tomu, že heraldika neustále žije a vyvíjí se, zajímal by mne názor našich současných heraldických veličin na tuto problematiku.

Berte prosím toto mé zamyšlení nejenom jako připomenutí možná zapomenutého článku, ale hlavně jako podnět k diskusi o tom, jak by měl vypadat v současnosti vytvořený osobní znak a případně i podnět k tomu, aby současné heraldické autority vytvořily pravidla, podle kterých by bylo možno tyto znaky tvořit.

Debata o tom, zda je užívání znaku nešlechticem korektní, zákonné, seriózní atd. nemá do jisté míry smysl. A to proto, že neexistuje nic, co by zjevné nebo i skryté užívání znaku kýmkoliv mohlo být účinně omezováno, regulováno, popřeno, či dokonce zakázáno. Něco jiného je subjektivní představa o nevhodnosti, nepřípadnosti a neoprávněnosti užívání atributu, který je v našem povědomí spojován se zcela konkrétní sociální skupinou, vnímanou poněkud nepřesně jako skupina historická a u nás již de jure a tedy zdánlivě i de facto neexistující (K tomu na pomyslný okraj poznamenávám - šlechtictví, rodový původ a s tím spojenou tradici překonávající věky nelze zrušit zákonem, navíc zjevně účelovým, a tím méně vše vymazat z paměti kolektivní, stejně jako z paměti jednotlivce. A už vůbec ne z paměti příslušníka oné „historické“ sociální skupiny. Dějiny nelze zrušit). Při otázce zda občanský znak či nikoliv položenou náhodnému vzorku „všeobecného občana“ je možné zaznamenat jakýsi osobní ostych k užívání vlastního znaku, případně nechuť k souhlasné odpovědi. Naštěstí není žádnou obecnou povinností znak mít a užívat. Z tohoto faktu pak lze odvodit řadu užitečných tezí s podtextem filozofickým, morálním a dokonce i mystickým a esoterickým pro ty, kteří ač nešlechtici skutečně chtějí znaku užívat. Ti především by si měli klást otázky a pomyslně se ptát: „Komu slouží grál?“. Jde totiž o to, rozhodneme-li se pro osobní znak, pak musíme vědět proč. To je zásadní.

Otázka zda existence občanského znaku je možná či nikoliv byla již velice dávno kladně zodpovězena.

Jak víme, již ve 14. století římský právník Bartolus Saxoferrato formuloval některé aspekty heraldiky – tedy i užívání znaků a znamení - na základě antických římských právních norem. V jeho Tractatus de insigniis et armis, v příslušné pasáži čteme: *„Avšak někteří přijímají znamení a znaky z vlastního rozhodnutí, a tak je třeba zkoumat, zda je jim to povoleno; a já soudím, že je to povoleno. Tak jako byla vynalezena jména pro rozlišování lidí, tak také tato znamení jsou zavedena z téhož důvodu. Však taková jména si každý smí volit podle libosti. Tedy taková znamení smí každý nosit a vymalovávat na svých věcech, ne však na věcech někoho jiného“*.

Jestliže středověký Ital Saxoferrato neshledával nic závadného na osobních znacích z hlediska práva, pak anglický spisovatel první poloviny 20. století Gilbert Keith Chesterton ve své eseji Chvála heraldiky je „legalizuje“ i v rovině ideové a morální. Odstraňuje tím zbývající pochybnosti o případnosti a vhodnosti osvojování si znaků nešlechtici. Vidí v tom, nyní parafrázuji, dobrý důvod k čestnému, morálnímu a bezúhonnému chování a způsobu života, v duchů dávných rytířských ideálů. Věř - a já s ním - v jistou nepopsatelnou účinnost znaku a znamení v něm.

Právní pozici nešlechtických znaků popisuje v závěru 19. století Felix Hauptmann v publikaci Das Wappenrecht (Bonn 1896). Ta samozřejmě odráží právní stav a právní vědomí v konkrétní zemi v době současné autorovi. Dochází k závěru, že lze nešlechticem přijmout znak zejména tam, kde není šlechtictví státem uznáno. K tomu mohu dodat - lze-li polemizovat s podmínkou neuznání šlechtictví státem, je i tak nesporným faktem, že přijetí znaku nešlechticem jako důsledku projevu jeho vlastní vůle je zároveň projevem osobní svobody, na kterou má každý člověk nezadatelné právo.

V minulosti, zejména ve 14. - 16. století bylo zcela běžné, že se v měšťanském, tedy nešlechtickém, prostředí užívali znamení, značky a také znaky, které byly i děděny a tím si z pohledu soudobého práva nic nezadaly se znaky šlechtickými. Například v Německu bylo a je zcela běžnou praxí, že erby měly a dosud mají i selské gruntovní rodiny. Proto je v této zemi občanská heraldika stále „živou“ a bez přeryvů pěstovanou disciplínou. A podstatné také je, že způsob tvorby nových osobních a rodinných znaků je, bez jakéhokoliv odlišení, totožný s erby šlechticů.

K tomu lze poznamenat, že české heraldické studie jsou svému oboru ještě stále mnohé a mnohé dlužny. S podivem dosud nevznikla zásadní práce, která by popsala genezi heraldiky v prostředí střední Evropy a to přesto, že k počátkům heraldiky již byly napsány velice podstatné studie (Michel Pastoureau, Vznik erbů na Západě, stav problému; Původ erbů: problém k vyřešení?; Rozšíření erbů a vznik heraldiky; SAP, roč. 50, č. 2, Praha 2000). Tím chci konstatovat, že například koryfeje české a moravské heraldiky Martin Kolář, August Sedláček, Vojtěch Král a také Karel Schwarzenberg, jsou již nepochybně překonáni v míře dosaženého poznání, stejně jako v interpretaci jejich poznatků. Heraldika v českých zemích stále čeká na svého „objevitele“. Ve vztahu k diskutovanému tématu se má přechozích několik vět tak, že stejně jako nám chybí zásadní studie o heraldice obecně, stejně tak chybí zevrubné pojednání o znacích a erbech v prostředí nešlechtickém. Nelze pochybovat o tom, že kdyby takové pojednání existovalo, pak by debata vyvolaná kolegou Daňkem byla z valné části nepotřebná a zbytečná.

Nejsem si zcela jist, zda kolega Daňek zcela „porozuměl“ smyslu Štormovu článku. Přišlo mi, že byl svým způsobem „uhranut“ obsahem, ale ten sám již nemá potenciál něco zásadního sdělovat. Nemohu se totiž zbavit dojmu, že Štorm napsal uvedený článek nikoliv jako pokus o polemiku, ale jako svým způsobem autoritativní formulaci vlastní domněle sofistikované představy, která by mohla být všeobecně akceptována. Jedno je jisté, ona představa přijata nebyla a v podstatě nikdy po té ani nebyla veřejně diskutována. Proto si také nejsem zcela jist smyslem diskutovat o Štormových zejména výtvarných představách o občanském znaku právě teď na počátku 21. století. Doba pokročila a obecný pohled na heraldiku je již jiný než byl v roce 1945 – 1946, kdy Štorm onen polemický a obsahem subjektivní článek napsal (Časopis rodopisné společnosti v Praze [dále jen ČRSP], roč. 17-18, č. 1-4, s. 79 – 85; uvedení totožného článku v pelhřimovském Věstníku chrámového družstva v roce 1947 je možným potvrzením domněnky, že článek v časopisu rodopisné společnosti zůstal bez odezvy). Navíc uvedeným tématem se před ním zabývali i jiní – viz níže.

Lze také uvažovat o tom, že Štorm uvedeným článkem reflektoval dobu meziválečnou, než že by byl puzen momentální potřebou takové téma otevírat. A to v zápětí po skončení druhé světové války. Je totiž otázkou, zda v tehdejší podivně euforické době plné ideálů a soupeřících ideologií bylo takové téma nastoleno ze zjevně naléhavé obecné potřeby. Štorm, který byl především skvělým grafikem a pak stejně výborným heraldickým kreslířem s nezaměnitelným kresebným projevem a nikoliv přímo „heraldickým teoretikem“, se snažil zavést jakýsi systém podob nešlechtických znaků. Jeho představa však zůstala zcela osamocena a k obecnému konsenzu nikdy nedospěla. Nepochybně i proto, že Štormovi postuláty, poplatné spíše jeho grafickému cítění, byly konstruovány zcela uměle a bez opory ve středoevropské heraldické tradici. Jako by byly odrazem momentálního nepřilíš promyšleného nápadu. Jím navrhované zásady pro konstrukci občanského znaku jsou značně subjektivní a do jisté míry je lze mít za tápající. Je tu patrná inspirace například zvyklostmi insulárními, které při implementaci do našeho prostředí by nutně působily cizorodě a uměle (věnečky s různými odlišnými tinktur pro svobodné, či vdané ženy atd.).

Snad svou roli sehrávaly i jiné okolnosti spojené s potřebností zcela nového pohledu na heraldiku oproštěného od „rakousko-uherské minulosti“ a to v prostředí novém a determinovaném nejen místem a časem, ale také a zejména soudobou státní ideologií, programově postavenou na negaci Rakousko-Uherska a právě ono „rakouské“ šmahem popírající. Popírající i to, co v podstatě nemělo s minulým státním útvarem co dělat – s nadsázkou a s mírnou dávkou teatrálního patetického můžeme zvolat: „Kde bylo Rakousko, když vznikala heraldika?“. Je zřetelně patrné, že Československá republika umožnila v celé řadě oborů lidského konání včetně umění nalézat uplatnění nových názorů, nových pohledů a nových řešení, které samozřejmě vycházely z obecných trendů jsoucích mimo onu republiku a jí samotnou neovlivnitelnými. Ostatně Kyselův návrh nového státního znaku je dokladem

zmíněného umožnění uplatnit například nový pohled ve státní heraldice, ale výsledek byl spíše dokladem chybějících limitů takové „benevolence“. Je jisté možné konstatování, že i aktivita Břetislava Štorma poplatná své době měla také mít limity, které se autor snažil překročit. A to bez odezvy. Opět s jistou dávkou nadsázky lze říci - heraldika se sama „ubrání“.

Pro polemiku se Štormovými představami o občanské heraldice je vhodné si především uvědomit, že jde o představy a nikoliv o „dogma“. Osobně se domnívám, že se svým způsobem jedná o „exces“, kterým se není nutné zabývat s takovým zaujetím jaké prezentuje kolega Daněk. Snad chtěl Štorm sdělovat více než se může zdát (viz jeho článek *Heraldická kresba*, ČRSP, roč. 5, 1933. č. 3 – 4; s. 123 – 125). Osobně mám pocit, že byl rozladěn jemu soudobou heraldickou tvorbou a to ho přimělo k radikálnějším kritickým postojům, z kterých pak možná rezultovaly snahy o vlastní řešení. Do jisté míry to může připomínat dnešní dobu, kdy do praktické heraldiky promlouvá mnoho a mnoho diletantů, laiků, pseudoheraldiků, zdánlivých odborníků, kteří pomyslně obrnění nějakou nedávno koupenou heraldickou příručkou „káží“ o heraldice a bez jakékoliv odborné přípravy „tvoří, tvoří a tvoří“. To samozřejmě vyvolává reakci a kritiku. Obvykle nekompromisní kritika se může jevit jako nepřiměřená, či dokonce hysterická (dnes, stejně jako v polovině 20. století).

Pokud je za předmět k diskusi uveden právě tento článek Štormův, není od věci zmínit článek se shodným tématem: Antonín Markus, Josef Pilnáček, *Znamení a znaky nešlechticů* (I. a II., ČRSP, roč. 5, 1933, č. 1, s. 28 -34; č. 3-4, s. 112 – 122). Autoři ve svém náhledu na podobu znaku nešlechtice nijak nevybočují z obvyklých schémat a potvrzují jinde platné zvyklosti. Jsou-li výše zmíněné články Břetislava Štorma a dvojice Markus-Pilnáček v nějaké korelaci je obtížné rozhodnout, ale zdá se být pravděpodobné, že Štorm mohl mít potřebu reagovat na článek *Znamení a znaky nešlechticů*, který vyšel ve stejném časopise kde publikoval i on.

Při návrhu osobního znaku se lze přidržet některých postřehů a zobecňujících tezí českého heraldika Karla Schwarzenberga. Ten doporučuje znaky takové, z kterých by na první pohled bylo patrné, že nejde o erb rodové šlechty. Vedle jednoduchosti, také uzavřený typ přilby; na přilbě točenice a nikoliv korunka; výběr figur přiměřený atd.

V pravidlech, zvyklostech a uzancích heraldiky nenalezneme nějaké striktní vymezení znaku šlechtického a nešlechtického. Nakonec se mi zdá být pošetilé pokoušet se takové striktní vymezení stanovovat. A to nejen nyní, ale i kdykoliv v budoucnosti.

Pozornosti doporučuji například činnost vídeňské c. a k. dvorské kanceláře a heraldické komise rakouského ministerstva vnitra. Bylo patrné, že způsob tvorby erbu i po povýšení do šlechtického stavu byl korigován (zdá se s určitou „škodolibostí“) tak, aby na první pohled bylo patrné, že nový nositel erbu není ze starobylého šlechtického rodu. Například majitel prádelen a textilek František Preidl, kdysi primátor města Česká Kamenice a majitel zemskodeskovních statků Ahníkov-Pruněrov a Čížkovice, usiloval svého času o povýšení do šlechtického stavu a o udělení erbu dle vlastního návrhu, který díky užití velice obecných figur (několikanásobné kosmé dělení dvou polí čtvrceného štítu, ostatní prázdná, střední štítek s růží) byl odmítnut a do erbu mu bylo dáno sprádací vřeteno, které jednoznačně ukazovalo na jeho sociální původ.

Vše doporučuji publikaci Jana Županiče, *Nová šlechta Rakouského císařství*, Praha 2006, která se velice podrobně a v úplnosti zabývá problematikou povyšování do šlechtického stavu, udělování erbů a činností příslušných úřadů. Mimořádně kvalitní práce s velice širokým a zdá se téměř vyčerpávajícím záběrem zpracovaných témat. Česká heraldická literatura byla obohacena o publikaci, která nemá srovnání. Autor se samozřejmě dotkl i znaků nešlechticů. Dle mého soudu by Županičova publikace měla být čtena každým, kdo má ambici se nazývat heraldikem, či znalcem heraldiky. Dostane se mu totiž odpovědi na mnoho a mnoho otázek s heraldikou souvisejících, včetně těch, o kterých vůbec neví, že měly být položeny.

Zásadní problém týkající se užívání občanských znaků u nás bych ani tak neviděl v tom zda je vhodné a možné je používat ale spíše kdo, jakým způsobem a za jakých podmínek by měl vést registrační a schvalovací proces a to z jednoho prostého důvodu – občanské znaky již u nás občany používány stejně byly, jsou a dále budou. Právo tím porušeno není, takže není u nás síla která by byla schopna prosadit zákaz užívání těchto občanských znaků, pokud to pochopitelně není případné porušení autorských práv, v rozporu s Ústavou ČR apod. Takže nemá smysl říkat jestli „ano“ nebo „ne“ ale když už to je tak „jak“?

Zatím si tedy občané v souladu s druhým článkem Ústavy ČR, kde je ve čtvrtém bodě řečeno: „Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“ dle potřeby své znaky sami navrhuji, tvoří a používají. Někdo zodpovědně v pokorě a s úctou snažící se dodržet heraldická pravidla, jiný naopak používá znaku „který se mu líbí“ bez znalosti zákonitostí a souvislostí a s nezájmem zda to náhodou není znak někým staletí užíván. Jistě, kde není žalobce není ani soudce.

Jediný oficiální státní subjekt v ČR /Podvýbor pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR/ se zabývá pouze komunální heraldikou, šlechtickou pochopitelně ne a tak církevní a občanské heraldice se věnují pouze soukromé osoby, kluby a sdružení, ale nikdo z nich nemá žádnou pravomoc direktivně určovat pravidla za kterých je možno občanský znak používat. Proto by úsilí lidí, kterým toto téma není lhostejné mělo směřovat k tomu aby ani tato část heraldiky nebyla znevažována.

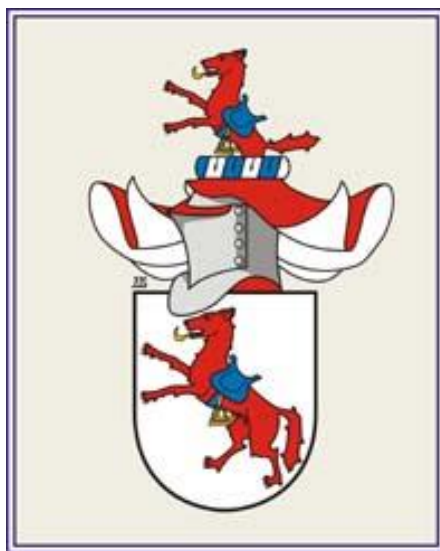
A tady vidím největší problém. Kdo bude ten jediný a správný, kdo bude určovat co lze a co je vhodné? Kdo případně bude mít právo říct: Takhle né! Předělat!

Například Česká genealogická a heraldická společnost v Praze již tento způsob registrace osobních znaků zahájila (ne jako jediná) a na svých internetových stránkách. www.genealogie.cz má k nahlédnutí i podmínky za kterých registraci provádí. Zdá se mi to v dané situaci jako správný způsob řešení vzniklé situace. Určitě je lepší jít a něco dělat než jen mít na danou věc „názor“ a nedělat nic. A to i s případným rizikem, že touto činností proti sobě popudím spoustu kritiků, kteří se budou předhánět v projevech jak by to dělali oni lépe. Právě proto, přesto že nejsem zastáncem „vlády jedné strany“ ba právě naopak, si myslím že tato činnost by měla být soustředěna v jedné ruce. A jednotlivci či podobná sdružení, které mají potřebu přispět svou troškou k této problematice necht' směřují své připomínky a postřehy k realizátorům již stávajícího registru. Potom by měla i smysl diskuze o technickém provedení těchto znaků, zda má například občanský znak obsahovat i přílbu a příkrývadla apod. Mimochodem osobně nesdílím názor, že občanský znak by měl být odlišen od šlechtického např. odebráním klenotu či jinak. Nevidím důvod od sebe občanské a šlechtické znaky zásadně a na první pohled viditelně lišit. Pochopitelně tím neříkám, že by mohl ten občanský obsahovat korunku místo točenice, prvky státní symboliky nebo být identický se znakem nositele z řad šlechty ať již žijícím či nežijícím . Ale stejně tak naopak když je řeč o občanské heraldice, kde nositelem znaku je občan, tak bych určitě nepřipouštěl zároveň s registrací znaku i predikát, protože to už na mně působí jako slušně řečeno „křížení občanství se šlechtictvím.“

Na tak malou zemičku jako je ta naše by pravděpodobně bylo kontraproduktivní, aby každý region či kraj měl svůj „orgán“, který by podobnou registraci prováděl. V neposlední řadě už jen proto aby například pět podobných sdružení nemělo patero vlastních pravidel ale naopak aby se těchto pět dokázalo shodnout na jedné, které by byly přijatelné pro všechny – po stránce odborné i technické. Největší problém spatřuji v roztržitém klubů a společností, které se programově heraldice a souvisejícím vědám v ČR věnují. Je naivní se domnívat že by za tímto účelem mohlo proběhnout společné setkání zástupců těchto spolků se snahou najít společnou řeč pro navržení, vytvoření a sjednocení pravidel, které by určovaly za jakých

podmínek a při dodržení „čeho všeho“ lze občanského znaku používat ..? Pokud zní odpověď ano, tak je to smutné a vypovídá to i o tom nakolik diskuze o občanských znacích je vedena v příhodnou dobu. A v případě, že by odpověď zněla ne, není to naivní – lze to, tak je třeba mít na zřeteli, že toto by platilo stejně jen pro ty kdo by chtěli tyto pravidla ctít. A ti druzí kteří by nechtěli? Těm by, opakuji stejně nikdo nemohl přikázat, že je musí dodržovat. Bludný kruh.

Faktem zůstává, že v tomto odvětví heraldiky v ČR panuje mnohem větší nepořádek než si je spousta heraldiků ochotna připustit. Například členové různých skupin historického šermu. Tento fenomén se u nás v poměru k okolním evropským zemím vyskytuje v tak ohromné výši, že to je až s podivem. Koncem minulého století bylo evidováno přes 1200 těchto uskupení a když si vezmeme jen minimální průměrný počet tří lidí docházíme k zajímavým číslům, nemluvě o tom, že počet členů se v některých skupinách pohybuje až mezi 15 – 20. Pochopitelně ne každý člen těchto klubů má potřebu užívat vlastního znaku, ale přesto je jich hodně. A protože ve většině případů je prvotním zájmem těchto lidí především maximální snaha o pochopení a osvojení si způsobu boje rozličnými zbraněmi odpovídajícími danému historickému období, je heraldika – která paradoxně vděčí za svůj vznik středověkému vojenství – pro tyto lidi až na okraji zájmu. Proto je možné při jejich veřejných produkcích vidět tak brutální pošlapávání heraldických pravidel až je z toho člověku mdlo. A tady bych taky viděl přínos jediného „uznávaného registru“, který by sice neměl zákonnou moc ale mohl by mít sílu svou autoritou vést s těmito a dalšími nositeli občanských znaků dialog a přesvědčovat je o výhodách a správnosti být v tomto registru uveden (např. pro minimalizování možnosti duplicity těchto znaků). Jak je vidět u našich slovenských kolegů, i tento problém lze řešit, tak nevidím důvod pokud bude vážný zájem ze strany českých heraldiků, proč by se podobně elegantní způsob jakým registrace občanských znaků v SR probíhá nemohl realizovat i u nás.

Osobní znak autora článku

Druhý výlet za památkami v roce 2006 se konal v neděli 17.září a byl naplánován pro změnu do oblasti na severozápad od Plzně. Výlet pro nás připravil opět p. Mílec a „objednal“ skutečně krásné počasí. První zastávkou na naší cestě byla již tradičně zřícenina hradu Vlčtejn, kde stavíme pravidelně při cestě na Plzeň. I když jsme tady zastavili již několikrát, vždy si rádi na chvilku prohlédneme tento malý, ale zajímavý pozůstatek naší historie.

První skutečnou zastávkou našeho výletu byla ale zřícenina hradu poněkud vzdálenějšího, ale také nepoměrně větší. Jednalo se o hrad Buben, který se nachází nedaleko města Touškova, na skanatém ostrohu nad soutokem Plešiveckého potoka a řeky Mže. Autobus nás vysadil za městem u železničního viaduktu, odkud jsme se po solidní cestě prošli po svých k asi 2 km vzdálené zřícenině. Cesta vede údolím Plešiveckého potoka, chvíli po jeho pravém břehu a po přebrodění na druhou stranu také po jeho levém břehu. Potok většinou teče rovinou, ale blíže k soutoku se Mží se propadá do soutěsky, po jejímž okraji vede cesta. Těsně před vyústěním do údolí Mže se nad strání po pravé straně cesty objevuje zřícenina hradu Buben.

Hrad byl založen šlechtickým rodem pánů z Jeřeně a Nečtin pravděpodobně začátkem 14.století – přesný datum stavby není sice znám, ale první písemná zmínka o něm pochází z roku 1349. Teprve Heřman z Jeřeně a Nečtin se roku 1394 objevuje v písemných zprávách jako pán na Bubně. Po smrti Evana z Nečtin roku 1431 se ve správě hradu vystřídali postupně Vilém z Nečtin, Jan z Roupova a Jan a Mikuláš z Gutštejna, kteří obývali hrad až do roku 1456. Roku 1465 se hrad jako věno Jitky z Nečtin dostal do správy jejího druhého manžela, Oldřicha z Janovic. Roku 1471 se hrad stal majetkem Petra Chlumčanského z Přestavlk, který měl hrad Buben v držení až do roku 1563. Vzhledem k tomu, že hrad nebyl udržován, postupně chátral a roku 1567 je uváděn jako pustý. Hradní nádvoří má obdélníkový půdorys o délce 28 metrů a šířce 12 metrů, severní zeď má výšku 8 metrů.

Buben

Po prohlídce této hradní zříceniny jsme se šli podívat také na mlýn, stojící na druhé straně řeky Mže. Při mé poslední návštěvě jsem poblíž tohoto mlýna spatřil nádherný asi 8 metrů vysoký totem ve stylu indiánů ze západního pobřeží Severní Ameriky a Kanady. Vzhledem k tomu, že jsem si jej pamatoval, byl jsem při této své návštěvě notně zklamán, protože již toto zákoutí nezdobí – je položen nedaleko mlýna – pravděpodobně musel být stržen aby svým pádem nikoho neohrozil.

Další naší zastávkou byla přírodní rezervace na přehradě Hracholusky, kde rostou vzácné květinčky. Prohlédli jsme si toto zajímavé místo a pokračovali na naší cestě dál k zastávce, kterou byly Bezručice. Vzhledem k tomu, že objekt je poměrně rozsáhlý – je dost špatně fotitelný. Chtěl jsem si proto pořídit pohlednici v pokladně zámku – což byl trochu problém, protože ačkoliv byl objekt otevřen, v pokladně bohužel nikdo nebyl. A ačkoliv jsme v objektu a v jeho okolí strávili více jak 20 minut, nikdo se v pokladně neobjevil.

Bezručice

Historie založení tohoto objektu je také tajemná, protože přesný datum vzniku není znám. Obecně se předpokládá, že hrádek na tomto místě již stál kolem roku 1330, kdy Bezručice vlastnil Vyšemír z Bezručic. Jeho nástupce Bušek měl ve znaku kohouta a je proto považován za předka rodu Harantů z Polžic. Kolem roku 1390 získal Bezručice Purkart z Kolovrat a za vlády tohoto rodu, konkrétně Jana z Kolovrat byly Bezručice v roce 1459 povýšeny na městečko. V držení Kolovratů byly Bezručice až do roku 1540, kdy je získal Hanuš Elpogar z Dolního Šenfeldu. Již roku 1569 byl zadlužený majetek prodán Jáchymovi ze Švamberka, který jej připojil k dříve získaným majetkům Gutštejnu a Krasíkovu, čímž vzniklo poměrně rozsáhlé panství. Roku 1646 byl hrad a městečko vypleněny Švédy, v roce 1680 se Bezručice a okolí staly dějištěm velkého poddanského povstání, při kterém povstalci obsadili hrad, ale nakonec byli na Ovčím vrchu nedaleko Krasíkova nemilosrdně poraženi. Dalším vlastníkem Bezručic, od roku 1659, byl Jan Kryštof ze Stahrembergu, po jehož smrti se panství dostalo do majetku Roggendorfů a od nich je koupil Jiří Jindřich Stadion, děkan

kapituly v Bamberku. Poté se majitelé střídali až panství koupil roku 1712 kníže Maxmilián Karel Löwenstein-Wertheim a spojil je opět s Krasíkovem a Gutštejnem v rozsáhlé fideikomisní panství Bezručice. Až do roku 1945 již Bezručice jiného vlastníka neměly. V současné době je zámek v majetku akciové společnosti BAYTON, který objekt zrekonstruoval a je v něm otevřena expozice Muzea tvorby předních osobností českého sklářského umění – např. Stanislava Libenského, Jaroslavy Brychtové, Václava Cíglera, Bohumila Eliáše, Vladimíra Kopeckého, Jiřího Harcuby, Mariána Karla, René Roubíčka a v neposlední řadě je zde vystaven i Bezručický betlém Jaromíra Rybáka.

A na původním Bezručickém panství jsme již při svých dalších zastávkách zůstali. Další naší zastávkou byla totiž zřícenina hradu Gutštejna. Autobus jsme zaparkovali u statku nedaleko od cíle naší cesty. Teprve v okamžiku, kdy jsme celý hospodářský objekt obcházeli se objevila cedule s jeho názvem, který mne mile překvapil. Jmenuje se totiž „Daňkov“, a jak jsem se dozvěděl, součástí tohoto objektu je také zámek. Nicméně cíl naší cesty byl poněkud níže. Přístup k němu je po polní cestě, která vede dubovým stromoradím okolo pastvin, dnes již prázdných. Poté cesta zahýbá nízkým listnatým lesem a poté se otvírá do přírodního amfiteátru, v jehož středu na kamenném suku trůní nad tokem Bílého potoka neboli „Hadovky“ majestátní zřícenina hradu Gutštejna. Samotné objevení této zříceniny po průchodu nízkou porostem je opravdovým zážitkem.

Gutštejn

Hrad Gutštejn založili příslušníci stejnojmenného rodu, pravděpodobně Jetřich z Gutštejna ve druhé polovině 13.století. První písemná zmínka o hradu pochází z roku 1319. Rod pánů z Gutštejna vlastnil mimo jiné i Nečtiny, Rabštejn nad Střelou, Bělou, Vseruby, Trpisty, Tachov, Komberk a nakrátko i město Stříbro. Gutštejnové byli katolickými pány, což zapříčinilo i obležení a dobytí hradu vojsky pražanů a Janem Žižkou z Trocnova na jaře 1422. naposledy se v písemných pramenech připomíná roku 1566 a v té době již byl pravděpodobně pustý.

Na tomto místě jsme měli naplánovanou delší zastávku, protože právě zde nám pan Milec chvilku

povídal o archeologii a o tom, co všechno mohou archeologové najít při svých výzkumech jednotlivých lokalit – nejenom různé nádoby, ale například i nůžky, nože, šipky z šípů a kuší, meče, hroty kopí, ostruhy, podkovy a další zajímavosti.

Po návratu k autobusu nás již čekala cesta k poslední zřícenině hradu na naší cestě – konkrétně k hradu Krasíkov, který leží nedaleko od Konstantinových Lázní. Jeho vznik je

možno datovat přibližně na konec 13.století, protože Ratmír ze Skviřína se již v roce 1287 v listech píše „z Krasíkova“. První písemná zmínka o samotném hradu se ale objevuje až později, konkrétně roku 1342. páni ze Skviřína přejmenovali podle tehdejšího zvyku jednak svůj hrad a později i sami sebe podle německého překladu svého znaku – tím byla stříbrná labuť v červeném štítu – na Schwanberg – česky na Švamberk. Hrad, jejímž majitelem byl za husitských válek Bohuslav ze Švamberka, horlivý katolík a přívrženec krále Zikmunda, byl roku 1421 obležen husitským vojskem a po krátké době dobit. Následně byl hrad opraven a po nějakou dobu byl v rukou přívrženců kalicha, což se hrubě nelíbilo západočeským katolickým pánům, zvláště pak hejtmanu Plzeňského kraje, jímž byl v té době Bohuslavův bratr Hynek Krušina ze Švamberka. Několikrát v průběhu let 1421 a 1422 se jej pokusili zmocnit, ale nepovedlo se. Nakonec se jej podařilo roku 1425-26 Hynku Krušinovi vykoupit s pomocí císaře Zikmunda. Roku 1544 jej vyměnil Ratmír ze Švamberka za 28 tis. kop grošů míšeňských Volfovi ml. Krajíři z Krajku. Ten se ale dlouho z majetku neradoval, protože již roku 1547 mu byl zabaven za účast na povstání proti králi Ferdinandovi I. Král jej následujícího roku postoupil Jeronýmovi Šlikovi z Holíče. Roku 1569 se Krasíkov opět dostává do rukou Švamberkům. Roku 1644 hrad vyhořel a sotva byl nouzově opraven, roku 1647 jej obsadili Švédové. Po jejich vyhnání už ale hrad nebyl opravován. Roku 1677 bylo panství prodáno Janu Kryštofovi Ferdinandovi z Heissenštejnu, který jej předal své dceři. Tak se Krasíkov dostal do vlastnictví pánů z Vrtby. Hrabě Jan Josef z Vrtby prodal hrad roku 1712 říšskému knížeti Maxmilianovi Karlovi z Löwensteinu, který je pak spojil s panstvím Gutštejn a Bezručice. Tento rod vlastnil Krasíkov až do roku 1945.

Také zde jsme měli prohlídku zříceniny obohacenou o několik informací, týkajících se právě tohoto objektu. V době, kdy zde pan Milec působil, měl to štěstí, že jako jeden z prvních mohl nahlédnout do rodinné hrobky pánů ze Švamberka, která v té době ještě nebyla vyplněna. A v ní mohl vidět pozůstatky posledních Švamberků, mimo jiné pravděpodobně i Jana Bedřicha ze Švamberka.

Poslední zastávkou, již na cestě zpět do Jihočeského kraje byla zastávka ve městě Stříbře. Tam jsme si mohli prohlédnout krásnou radnici a několik velice zajímavých měšťanských domů. Po prohlídce tohoto krásného náměstí jsme se již vydali směrem domů.

Radnice města Stříbra

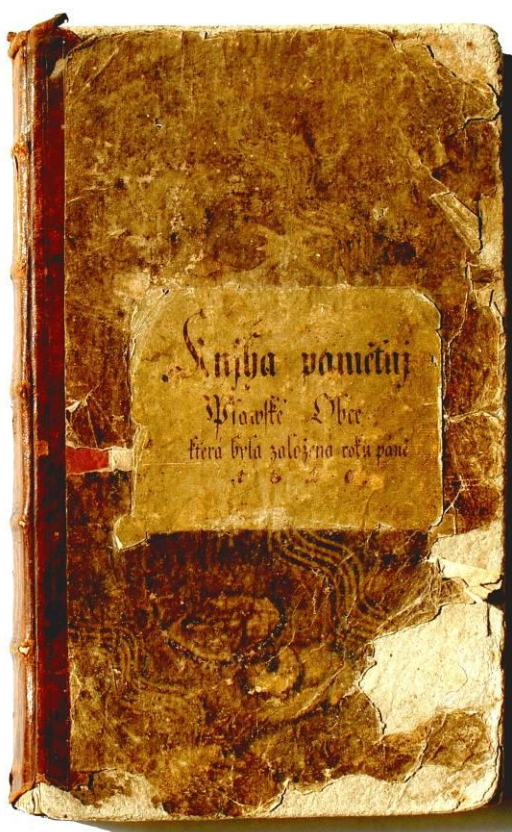
Znak města Stříbra

Jednou z možností, kde lze získat údaje o svých předcích jsou kroniky. Ty jsou farní, obecní, školní, rodové. V kronikách se obyvatelé snažili zachytit písemnou formou důležité události v jejich farnosti, obci či v životě. Povinnost vést kroniky ve městech a obcích byla nařízena dekretem od 1. ledna 1836 s osnovou, jak zápisy provádět. Zpočátku byly zápisy psané latinsky, německy a nakonec česky.

Kronika, o které zde píšeme je o životě v obci Plav. Je psaná česky, ze začátku kurentem či švabachem, později latinkou. Založil ji tehdejší rychtář Ondřej Tibitanzl z Plava v roce 1810. Na titulní straně je zápis o založení kroniky a pečeť Ondřeje Tibitanzla. V ní jsou zachyceny postupně události od roku 1810 a poslední zápisy končí v roce 1908. Najdeme tam však i některé zápisy událostí z poloviny 18. století, tedy před založením kroniky. Můžeme si přejít, kdo kdy v obci zemřel, jak se na jednotlivých usedlostech střídali majitelé, tím vznikaly příjmení „po chalupě“, po prvním nebo předešlém majiteli. Jak velký kdo odváděl desátek či kolik platil daní. Dozvíme se, kdy v obci u koho hořelo, nebo byla velká voda, jak velkou škodu udělalo krupobití na obilí. Proč a kdy vznikaly spolky a další zajímavé informace.

Je to zajímavé čtení, při kterém si s trochou fantazie můžeme představit jak žili naši předkové.

Na str. 238 je záznam o stavení, které patřilo k nejstarším v obci a bylo rozbořeno 10. února 1877. Na štítě byl letopočet 1505 a vymalován znak, který je zde podrobně popsán.

Pamětní kniha obce Plav

Pečeť rychtáře Ondřeje Tibitanzla

Použitá literatura a prameny :

OÚ Plav - Kniha pamětní Plavské obce (zal. 1810) Replint – Z. Tibitanzl, Hosín

Zbudovská blata jsou částí mírné a tiché krajiny, lemované na západě předhůřím Šumavy. Ta cudná linie pastvin a dálných oranic, jiskřivá hladina rabníků i bělavá znamení božích muk láká k procházkám po březích Soudného potoka a vzpomínkám na nepoddajnou rebélii Jakuba Kubaty.

Blata jsou také památkem lidového stavitelství, památkou na lidovou tvořivost těch, kdo své statky i chaloupky stavěli a zdobili. Architektonické památky od Malých Chrást'anech přes Pištín, Plástovice, Nákrří až ke Zbudovu promlouvají krásnou uměřeností a zdobností a svědčí o lásce k domovu těch, kdo stavby zadávali i o mistrné dovednosti fortelných rukou starých zedníků a jejich pomocníků. Jsou svědectvím poctivosti při přípravě díla i dokladem o vysoké zručnosti v práci se špachtlí a dokonalým vápenným štukem. Štukové ornamenty ze třinácti vesnic jsou od plástovického mistra, který tu v kraji stavěl plných padesát let. Jeho jméno se nedochovalo, ale jeho dílo se dostalo až do knih o lidovém stavitelství.

Ví se o něm jen to, že bydlíval nejčastěji v okruhu obce Nákrří, že měl čtyři pomocníky a jeden z nich že se od něho naučil tolik, že později jako samostatný zedník postavil a vyzdobil řadu dalších stavení v Malých Chrást'anech, které bychom měli oceňovat více než ony známé stavby v Holašovicích. Tento chrást'anský zedník byl dlouho jmenován jen přízviskem „Šebesta“. Až nyní známe jeho pravé jméno. Objevilo se skoro neskutečným příběhem, když si v této obci koupil režisér Bělka jednu chalupu a dal si do ní přivést ze starožitností v Českých Budějovicích starou almaru. Na rubu dveří této starožitnosti bylo možno přečíst jméno „Šebestián Brener“ – tedy lidově „Šebesta“. On ten Šebesta uměl vyrábět i nábytek. Jeho almara se tak vrátila do Malých Chrást'an po sto čtyřiceti letech, a shodou okolností do stavení, na jehož štítu lze vidět iniciály „Š.B.“.

Vnuk tohoto lidového stavitele, Tomáš Brener, žil až do roku 1940 a pracoval na nádraží ve Zlivi.

I když mnoho lidových staveb na Blatech vzalo vývojem doby za své, měli bychom si vážit jako lidového dědictví alespoň těch staveb, které se dochovali do dnešních dnů. A také bychom si měli vážit lidí, kteří se snaží zachránit a udržovat tvořivost našich dávných mistrů zedníků. Vždyť krásou blatských stavení, tak jak ji obdivujeme dnes, byli v minulosti inspirováni četní umělci od Karla Klostermanna, Aloise Moravce, Ladislava Stehlíka až k Aloisi Teršovi.

Statek s iniciálami „ŠB“ v Malých Chrást'anech foto Zdeněk Kohlíček

„Klenová alej dovede naše kroky do Žirovnice, městečka se středověkým hradem, odkud se jeden čas jezdívalo na výboj až do Rakous, a zároveň místa, kde je doma perleťářství. Nad protáhlým rybníkem se zdvíhá na skalnatém ostrohu těžké zdivo hlásky a hradních budov. Věžní hladomorna děsí ještě dnes svou zatuchlou tmou a hradní kaple překvapí gotickou freskou z roku 1490, zobrazující prostovlasou Assumptu mezi světci“. Tolik úryvek z knihy *Země zamyšlená*, díl 2 spisovatele, malíře a „poutníka“ Ladislava Stehlíka. A připojím ještě další úryvek, který se jistě hodí k tomuto dříve panskému sídlu: „Mezi starožitnými sídly panskými v Čechách méně znám jest širšímu obecenstvu hrad Žirovnice na Tábořsku, ač jak polohou i stavbou a zachovalostí svou velmi zajímavý a malebný. Vypíná se při kraji návrší, na němž soujmenné městečko se rozkládá a staré zdi a věže jeho postupně zrcadlí se v hladině rybníka podzámeckého, jenž východní svah výšiny omývá ...“. Tento úryvek B.Bernaua jsem našel při studiu materiálů k tomuto objektu (*Čas hradů v Čechách*, str. 177) a po jeho přečtení jsem se podívil, jak právě tuto bohužel méně známou památku vystihuje.

Ale jaká ve skutečnosti byla historie tohoto objektu na pomezí Čech a Moravy? To se Vám pokusím přiblížit několika následujícími řádky.

Žirovnice – foto autor článku

Doba založení hradu v Žirovnici je pro nás obestřena tajemstvím, protože v současné době neznáme ani přesnou dobu jeho založení, ani osobu, která jej založila. První písemná zmínka o tom, že tento objekt již existuje pochází z roku **1345**, kdy byl vlastníkem hradu **Oldřich z Hradce**. A vzhledem k tomu, že starší písemné prameny neexistují, předpokládá se, že jeho zakladatelem byl některý z předků tohoto jihočeského velmože. Podle textu v knize Augusta Sedláčka (*Hrady, zámky a tvrze České – Díl IV.*) je psáno, že Žirovnici po Oldřichu ml. z Hradce vlastnil **Oldřich z Ústí**, který zemřel v roce **1379** a po něm zůstala vdova Bonuše, která po několik let na hradě panovala.

V roce 1393 změnila Žirovnice majitele, kterým se stal **Jan Kamarýt z Lukavce**. Poté, co se Jan Kamarýt stal majitelem tohoto objektu, začal používat přídomku „ze **Žirovnice**“. Tento

šlechtic stál v době husitských válek na straně táborů. Účastnil se bojů proti Oldřichovi z Rožmberka a byl i svědkem příměří mezi oběma bojujícími stranami. Také jeho syn Purkart se proslavil při svém vystoupení na turnaji v roce 1447, který byl uspořádán ke korunovaci polského krále Kazimíra. Jeho nástupce Diviš Kamarýt zamýšlel vytvoření žirovnického panství, ale smrt mu jeho záměr překazila. Vdova po něm, **Ofka z Vojslavic**, poté v roce 1485 jako poručnice svých nedospělých synů hrad a město spolu s dalšími vesnicemi a pustou vsí Krumvaldem prodala Václavu Vencelíkovi z Vrchovišť. Jeho tehdejší cena byla 1500 kop grošů českých.

Václav Vencelík z Vrchovišť, vladyka pocházející ze zbohatlé měšťanské rodiny původem z Kutné Hory, nechal hrad rozšířit a přestavět do zhruba stejného rozsahu a pravděpodobně i podoby, v jaké je dnes. To se stalo v letech 1485 – 1494. Při této přestavbě pravděpodobně vznikly i nástěnné malby, které byly objeveny a restaurovány v letech 1959 – 1962 v tzv. Zeleném pokoji a v hradní kapli. Pro porovnání pozdně gotické přestavby a současnosti bylo důležité hlavně dobové vyobrazení hradu v zelené světnici. Po smrti Václava Vencelíka získal při rozdělování majetku Žirovnici jeho syn Petr, prokurátor při deskách zemských, ale bohužel nezdědil otcovi podnikatelské a hospodářské vlohy, takže po jeho smrti, někdy před rokem 1540 jeho ovdovělá manželka **Amelie z Toletu** zjistila, že má velké dluhy. Nezbyvalo jí proto nic jiného, než si roku 1544 vypůjčit od Albrechta z Gutštejna a za tuto půjčku ručit svým věnem v Žirovnici. Bohužel ještě téhož roku zjistila, že půjčka nepomůže. Zemský soud proto rozhodl, že Žirovnice musí být prodána, stržené peníze složeny v desky zemské a z nich dluh musí být umořen. Stalo se tedy, že zástupce věřitelů – Václav Pouzar z Michnic na Cuknštejně a Jeroným Božický z Božic prodali Žirovnici roku 1544 Albrechtovi z Gutštejna za 6000 kop grošů českých.

Zámek Žirovnice na staré fotografii s ještě se stojící „Hláskou“ – fotografii zapůjčil kastelán zámku Žirovnice p. Jakub Baloun

Nový majitel Žirovnického panství **Albrecht z Gutštejna**, nejvyšší mincmistr království Českého, ze Žirovnice udělal své rodové sídlo, majetek rozšířil o statek Štítné a vsi Litkovice a Žďárek. Na zámku přijímal vzácné hosty, ale se svou rodinou štěstí mnoho neměl.

Albrechtův syn Kryštof, který se měl stát i jeho nástupcem, byl tak trochu „do větru“ a byl při svých záletech v Žirovnici roku 1545 zavražděn. V knize Augusta Sedláčka (Hradý, zámky a tvrze České – Díl IV.) je jeho konec popisován následovně: „...měl srozumění se ženou jakéhosi Brychce, řezníka v Žirovnici; rozlíčený manžel přistihnul oba zamilované, zabyl téhož Kryštofa nožem řeznickým (1545), začez arcí byl stát jako poddaný Albrechtův ...“. Proto, když roku 1550 Albrecht zemřel, jeho dědicem se stal nedospělý vnuk Šebestián, jehož poručníkem se stali podle závěti sepsané roku 1550 pan Jáchym z Hradce, Vilém z Rožmberka, Viktorin z Gutštejna, Voršila z Gutštejna a Anna Holická ze Šternberka. Šebestián z Gutštejna po dovršení plnoletosti zadluženou Žirovnici přenechal jednomu ze svých poručníků, Jáchymovi z Hradce na Hluboké, tajnému radovi, komorníku a nejvyššímu kancléři království Českého. Smlouva je datována 15. června 1564.

Vzhledem k tomu, že páni z Hradce drželi v okolí Počátky a některé další vesnice, spojili tyto pod žirovnické panství. **Jáchym z Hradce** zahynul ve vlnách Dunaje 12.prosince 1565. Jeho syn Adam z Hradce se v letech 1576 – 1577 a v letech 1583 – 1584 postaral o to, aby se Žirovnice přeměnila z hradní pevnosti na pohodlný renesanční zámek. Od roku 1602 pobírala výnosy žirovnického panství matka posledního člena hradeckého rodu, Jáchyma z Hradce, ale skutečným vlastníkem žirovnice se stala až její dcera Lucie, manželka Viléma Slavaty v roce 1604.

Heraldický motiv z výzdoby zeleného sálu – foto autor článku

Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka byl jedním z těch šlechticů, který byl obětí pražské defenestrace v roce 1618, a proto bylo jeho panství vzbouřenými stavy zkonfiskováno. Po bitvě na Bílé Hoře se ale vše vrátilo do starých kolejí a Vilém Slavata na oplátku nechal do žirovnického vězení v jižní věži zámku zavřít roku 1622 odbojné měšťany z Jindřichova Hradce. Po nich nám až do dnešních dnů na stěnách vězení zůstaly vyryté nápisy, ale i nápisy napsané úlomky cihlové dlaždice. Doba po Bílé Hoře byla velice špatná, nejenom pro celé Čechy, ale i pro Žirovnici. Po porážce císařských vojsk v roce 1645 u Jankova si z ní totiž Švédové udělali opěrný bod. Naštěstí ještě téhož roku byla švédská posádka ze Žirovnice vyhnána, ale při dobývání byl žirovnický hrad značně poškozen dělostřeleckou palbou. Toto je doloženo v Hradeckém urbáři následujícím zápisem: „*Zámek*

místo dosti pevné, kteréž švédové v té vojně po Jankovské bitvě v moc svou vzali, byvše potom od lidu JMC zase dobýváno, přišlo k veliké zkáze, jak na zdech, tak na pokojích“. V písemných materiálech z té doby se dokonce o Žirovnici říká, že je „opuštěnou zříceninou“.

Novým majitelem žirovnického panství se stal roku 1693 hrabě **Adolf Vratislav ze Šternberka**, který majetek vyženil jako věno své manželky Anny Lucie Slavatovny. Postaral se o obnovu žirovnického zámku a jeho úpravy. Bývalý palác – nejjižnější část – byla snížena o jedno patro a byl upraven původní rytířský sál, ze kterého se zachovaly jen kamenná sedátka u již zaniklých oken. Stavebník nám na ostění dveří zanechal i letopočet, kdy byla tato úprava prováděna – 1716. Dalším vlastníkem Žirovnice byl jeho syn František Leopold, císařský tajný rada, královský místodržící a prezident České královské komory. Také další držitelé Žirovnice z rodu Šternberků zastávali významné dvorské úřady – Jan Nepomuk Šternberk byl rytířem sv. Václava, c.k. tajným radou, komorníkem, zemským soudcem a nejvyšším maršálkem království, jeho syn Leopold byl také c.k. komořím a rytířem sv. Václava a jeho syn Leopold byl také c.k. komořím a polním podmaršálkem. V pozdějším období se ze Žirovnice staly pouze kanceláře a byty vrchnostenských úředníků a pokles významu pokračoval i po roce 1848, kdy došlo k dalšímu zrušení dosavadních vrchnostenských práv.

Pamětní deska na zbořenou hlásku, foto autor článku

Dalším vlastníkem velkostatku a hradu se roku 1910 stalo **město Žirovnice**, které objekt odkoupilo od hraběte Leopolda Šternberka. Město roku 1917 nechalo zbourat hlásku, čímž byl porušen celkový vzhled hradu. Město používalo prostory v hradním areálu pro své kanceláře a také jako obecní byty. V době před válkou se již vědělo o tom, že stěny žirovnického zámku ukrývají poklad nástěnných maleb, k jejich postupnému odhalování a restaurování se přikročilo po roce 1945.

V roce 1964 bohužel vznikl ve válcové baště na nádvoří požár, který postupně zachvátil celý areál a při něm a jeho následné likvidaci došlo ke značnému poškození těchto vzácných maleb. V roce 1974 započala rekonstrukce, financovaná ze sázkové hry „MATES“. Z jeho výtěžku byla hrazena oprava celého hradního areálu, která trvala až do roku 1994. Oprava byla velice dlouhá a také velice nákladná, ale určitě stála za to. Prostory hradu slouží v současné době kulturním a muzejním účelům. Součástí hlavní zámecké prohlídkové trasy je expozice muzea výroby knoflíků a

zpracování perleti. Knoflíkářství a výroba různých drobných ozdobných předmětů z perleti bylo po určitou dobu právě v Žirovnici a jeho okolí velice rozšířeno. Dokonce v době ne příliš vzdálené bylo možno zde chodit po zbytcích – odpadu z výroby knoflíkářského průmyslu. Pamětníci této doby jsou ještě mezi námi.

Letos o svátcích Velikonočních jsem se do žirovnického zámku vypravil, abych zjistil, co všechno se tady změnilo od mé poslední návštěvy. Prohlídka tohoto objektu určitě stojí za to. V místnostech, do kterých se vchází přímo z nádvoří je umístěna stálá expozice, zabývající se historií šicích strojů, ve které jsem si připomněl dobu, kdy má babička šila na starém šlapacím stroji značky SINGER. Kromě toho je možné si prohlédnout i část sklepení zámku, do kterého vedou schody také přímo z nádvoří. Ve vstupní hale se schodištěm je možno nahlédnout přes ozdobnou mříž do hlouby zámecké studny, nebo se podívat na vyobrazení Žirovnice na několika obrazech – zachycují zámek ještě před zbořením věže „Hlásky“, ve vedlejší kuchyni jsou také fotografie zámku, dokonce i jeho požáru. Po schodech se návštěvník dostává k expozici, věnované knoflíkářství kde je možné shlédnout kromě knoflíků a knoflíkářských strojů i další výrobky z perleti, které zdejší zruční řemeslníci vytvořili – hřebeny, ozdoby na knihy, poháry, ale dokonce znak království Českého, mapu prvorepublikového Československa, obraz Prahy nebo Petřínskou rozhlednu.

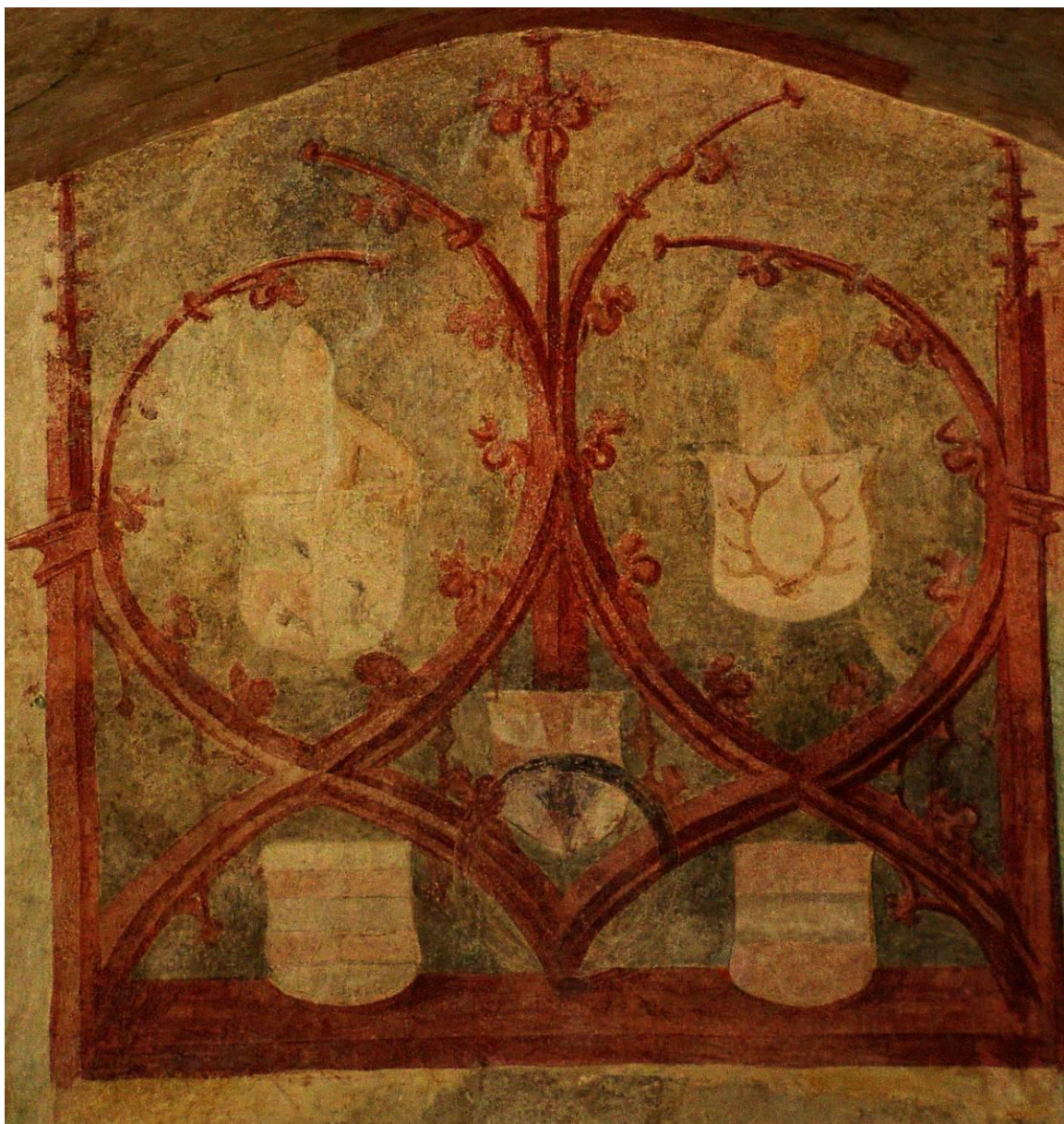
Obraz Žirovnice na kterém je ještě partná část v roce 1917 zbořené věže již bez kopule
obraz je vystaven ve vstupní hale zámku pod schodištěm

V dalším pokoji při naší návštěvě zpříjemňoval atmosféru kvartet hudebníků, kteří dokreslovali dobovou hudbou atmosféru salonku a přilehlé ložnice majitelů. Potom již následují tři místnosti s nástěnnými malbami, které restaurátoři dokázali po katastrofě způsobené požárem obnovit. První, tzv. „Zelený sál“ je vyzdoben jednak malbou Žirovnice, loveckého motivu a rytířského turnaje, a také dvou heraldických motivů nad dveřmi v čele místnosti a bočními dveřmi. Další je kaple, která obsahuje výmalbu biblickými motivy, v rytířském sále je nad vstupními dveřmi z kaple opět heraldický motiv. Z pavlače je poté možno přes soudnici, která je vyzdobena znaky majitelů panství a krásným, vyřezávaným

oltářem, vstoupit do místnosti v patře věže, která se používala jako vězení, a to nejenom odbojných hradeckých měšťanů. Podle datování jednotlivých zápisů lze zjistit, že některé z nich pocházejí již z poloviny 16.století. Přímě proti vstupu do věže je velice dobře čitelný zápis datovaný letopočtem 1542. Do dnešních dnů jsou některé nápisy, které po sobě zanechali na zdech zdejší věžňové čitelné. Zámek je využíván také jako galerie a v přízemí zámku je vybudován divadelní a koncertní sál. Zámecká sýpka, jejíž rekonstrukce byla dokončena v letošním roce byla v době mé návštěvy otevřena a v ní bylo kromě tradičního zemědělského nářadí možno vidět i betlém. A právě zde jsem se setkal s kastelánem žirovnického zámku, panem **Jakubem Balounem**, kterého jsem se zeptal na to, co na letošní sezonu připravuje pro návštěvníky hradu a na co by je tedy mohl pozvat.

„Pro návštěvníky našeho zámku jsme na letošní rok připravili následující kulturní program: každoročně v měsíci květnu probíhají na zámku tzv. **Slavnosti žirovnického jednorozce**, jejichž součástí jsou středověké městské slavnosti, divadlo, šermíři, trhy s výrobky starých řemesel, které dokresluje dobová hudba. V letošním roce tato akce byla uskutečněna 19. května. Na tuto akci navazuje od 22. května do 24. června **Autorská výstava prací žáků ZUŠ Žirovnice**. Poté se na zámku uskuteční dva koncerty. První s názvem **POPÁČ** bude 1.června od 19:00 hodin koncert populárních melodií ZUŠ Žirovnice a týden poté (8.června od 20:00 hodin) následuje koncert a křest nové desky známé folkové skupiny **NEZMAŘI**. Koncem měsíce června, konkrétně 30. června začíná výstava dvou umělců, pana **Antonína Břicháček** (objekty z kovu) a paní **Jiřiny Olivové** z Prahy(obrazy). Následovat bude opět hudební akce. V období od 1. do 8. července 2007 proběhne zde **Klarinetový festival ZUŠ Žirovnice**. Další akce bude divadelní – ve dnech 4. – 8. července od 21:00 hodin bude uspořádáno v přírodním divadle v areálu zámku **Divadelní představení DS Žirovnice**. Bude uvedena divadelní hra K. Fořta „ Z českých mlýnů“. Toto divadelní představení bude uvedeno na zámku ještě jednou, a to ve dnech 10. – 12. srpna. Další, tentokrát hudební akcí bude závěrečný koncert festivalu **Folková růže dne** 15. července, na které vystoupí skupina **JEN TAK TAK** a další hosté. Následuje výstava umělecké fotografie paní **Hany Sládkové z Prahy, jejíž zahájení je plánováno na 28. červenec** a potvá až do 19. srpna. V průběhu měsíce srpna proběhne v **hradním příkopu v amfiteátru zámku** open air mini festival rockových kapel. Přesný termín v současné době ještě není znám. A poslední prázdninovou akcí na zámku bude v termínu od 25. do 27. srpna výstava **Zahrada Vysočiny**. To je zhruba výčet akcí, které jsme v letošním roce pro návštěvníky zámku Žirovnice připravili. Kromě těchto akcí se návštěvníci zámku mohou těšit například 14.července po celý den na šermířská vystoupení **skupiny historického šermu JINDŘICH**, a ve dnech 13. a 20.července a poté 3. a 17.srpna na velice zajímavé **Noční prohlídky na zámku**. Kromě těchto kulturních pořadů, výstav a zdejších stálých expozic, mohou návštěvníci využít i služeb TIC Zámku Žirovnice, které nabízí například půjčovnu jízdních kol a bezplatný přístup na internet. Pro příchozí návštěvníky je zdarma připraveno velké množství nových aktualizovaných informačních materiálů a map týkající se našeho regionu. Od května bude ke kulturním akcím sloužit nově zrekonstruované přírodní divadlo. Pro milovníky cykloturistiky je zde od dubna nově vytvořená stezka po pamětihodnostech žirovnicka“.

Jak vidíte, kastelán a jeho spolupracovníci pro návštěvníky zámku v Žirovnici připravili opravdu zajímavý program, na který všechny zájemce srdečně zvou. A já jenom dodám důležité údaje, které doplní toto pozvání. **Otevírací doba zámku a Informačního centra je :** s výjimkou pondělí, kdy většina kulturních památek v České republice odpočívá, denně od **9:00 do 12:00 a od 13:00 do 17:00** hodin (v červenci a srpnu až do 18:00 hodin). Vstupné je 50,- Kč a snížené vstupné 30,- Kč. Všem čtenářům, kteří se po přečtení tohoto článku rozhodnou pro návštěvu Žirovnice přejí krásné počasí.

Heraldický motiv z výzdoby interiéru zámku Žirovnice, foto autor článku

Doporučená literatura:

<i>kolektiv autorů</i>	<i>Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, jižní Čechy, Svoboda Praha, 1986</i>
<i>August Sedláček</i>	<i>Hrady, zámky a tvrze království Českého, díl IV., ARGO Praha 1995</i>
<i>Milan Mysliveček</i>	<i>Místopisný obrázkový atlas aneb Krasohled Český, Chvojnkovo nakladatelství Praha, 2001</i>
<i>Milan Mysliveček Ludmila Koubová Františka Vrbenská</i>	<i>Čas hradů v Čechách 2, Horizont Praha, 1995</i>

Zajímavá listina, po stránce sfragistické, je úpis – kvintace Jana z Herštejna pro Oldřicha z Rožmberka. Jedná se o pergamen velikosti 21 x 14 cm a tři přivěšené pečeti z přírodního vosku uložen v SOA Třeboň, CR. registratura, karton 149, ze dne 6.6.1385, latinsky psaný v překladu Mgr. V. Červenky:

„ Já Jan z Herštejna vyznávám veřejně všem součastníkům, že společně se svými dědici dlužím urozenému panu Oldřichovi z Rožmberka a jeho dědicům 50 kop pražských grošů skutečného a legitimního dluhu, které mi v mých nesnázích poskytl ve formě daru, ovšem jako by to byla půjčka. Zavazuji se na svou čest v dohledné době čtvrtinu (dluhu) jemu Oldřichovi a jeho dědicům splatit a vyrovnat. Pokud bych ji však splatit nemohl, tak jak je předesláno, nemusí často jmenovaný pan Oldřich a jeho synové postoupit hrad Herštejn a všecken majetek k němu patřící, který je jim nyní zapsán, dokud by zmíněný dluh nebyl úplně splacen a já at' se nemohu žádným způsobem jmenovanému Oldřichovi a jeho dědicům stavět na odpor, nežli jedině v rozporu se svým slibem a cti. Na potvrzení a větší jistotu celé této záležitosti byla s mým vědomím přivěšena k tomuto listu má pečeť společně s pečeti svědků pana Arnošta z Újezdce mého milého strýce a slovutného Filipa ze Želče tedy purkrabího na Příběnicích. Léta Páně třináctistého osmdesátého pátého, třetí den v oktávu slavného těla Páně.“

První pečeť o velikosti 25 mm Jana z Herštejna na Novém Herštejně patřil k rodu pánu z Velhartic, někdy se i tak psali. Jeho otec Ješek řečený Maršálek zemřel před rokem 1369 a matkou byla Ofka z Újezdce. Jan je poprvé uváděn roku 1382 při pŕtkách s Rožmberky, v roce 1384 byl s několika šlechtici zajat a úpis je vlastně výkupné ze zajetí a je zapsán v desky zemské. Jan byl naposled připomínán 1435, zanechal po sobě vdovu Vratku z Pušperku a pět synů. Nový Herštejn je rozsáhlá zřícenina uprostřed lesů 3 km od Kdyně.

Druhá pečeť o průměru 25 mm Arnošta z Újezdce 1352 – 1395, tento byl čtvrtým ze sedmi synů Záviše z Újezdce na hradě stejného jména nad soutokem Vltavy a Lužnice nedaleko Týna nad Vltavou. Byl bratrem Ofky manželky Ješka Maršálka. Arnošt zanechal po sobě vdovu Kateřinu a syny Jana a Budivoje.

Třetí pečeť o průměru 25 mm Filipa ze Želče a z Landštejna na Skalici 1379 – 1416, purkrabího na Příběnicích, služebníka pánů z Rožmberka. Tvrz Želeč i Skalice se nachází asi 10 km od Soběslavi.

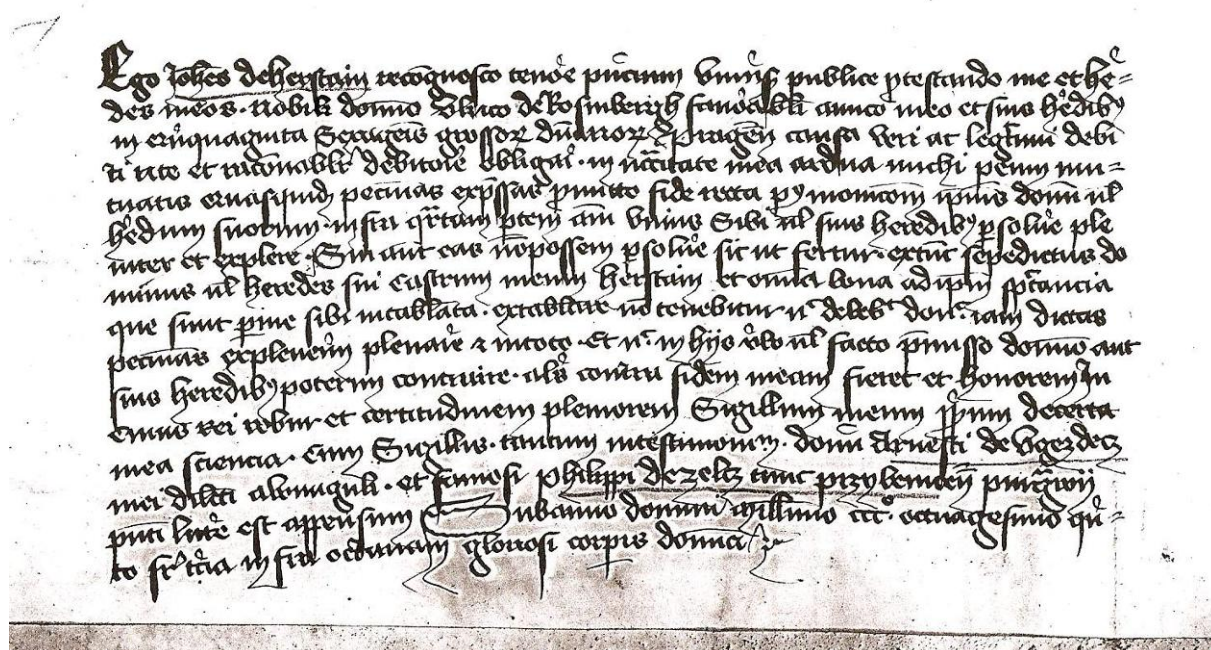
Jan z Herštejna

Arnošt z Újezdce

Filip ze Želče

Kvintace Jana z Herštejna pro Oldřicha z Rožmberka – fotokopie originálu

Hmotová rekonstrukce hradu Nový Herštejn z knihy Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, západní Čechy, Svoboda Praha, 1986

Tak jako v minulém čísle časopisu jihočeský Herold i dnes otiskujeme další z nově udělených znaků obcím Jihočeského kraje. Opět se jedná o čtyři obce okresu České Budějovice, jimž byly znaky uděleny v průběhu let 2005 - 2007. Konkrétně se jedná o obce Vrábče, Sedlec, Pištín a Neplachov. Všechny tyto obce spojuje kromě toho, že leží ve stejném okresu také to, že návrhy obecních symbolů všem těmto obcím prováděl jeden člověk – pisatel tohoto článku.

První obcí, která získala právo užívat znak a vlajku v roce 2005 byla obec **Vrábče**. Tato obec leží ve vzdálenosti 13 km jihozápadně od Českých Budějovic v podhůří Blanského lesa. Pod ní jsou sdruženy sídelní celky Vrábče, Vrábče-zastávka, Slavče, Koroseky a Kroclov. Také v tomto případě byla oblast osídlena již v dávných dobách. Podle archeologických nálezů zde žili lidé již ve střední době kamenné. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1379, kdy je připomínán dvůr „Wrabciek“ pod správou hradu Dívčí Kámen. Podle této příslušnosti patřila obec jihočeskému rodu pánů z Rožmberka. Vlastní ves vznikla kolem roku 1600, první rodiny jsou zde uváděny od roku 1606. Vycházel jsem při jeho návrhu jednak z položení obce v krajině pod horou Klet', z převažující činnosti obyvatel obce – zemědělství vyjádřené obilnými klasy a ze znaku výše zmíněných majitelů obce – pánů z Rožmberka. Znak a propor byl obci udělen dekretem Parlamentu ČR dne 5.12.2005. Jeho popis z dekretu je následující: „**Ve stříbrném štítě zelený hrot, v něm čtyři do oblouku přivrácené a proložené zlaté obilné klasy, krajní s listem. Hrot vpravo provázen červenou růží se zlatým semeníkem a zelenými kališními lístky**“. Vlajka vychází z tohoto znaku, je bílá se zeleným klínem od žerdi až na konec listu vlajky, ve vlající části nahoře je červená pětistá růže a v klínu čtyři žluté zkřížené obilné klasy.

Další obcí, jejíž znak dnes představuji, je obec **Sedlec**. Tato obec leží přibližně 20 km severozápadně od Českých Budějovic v oblasti tzv. „Zbudovských blat“. Podle archeologických výzkumů byla oblast, kde se tato obec a k ní přidružené osady rozkládá osídlena již v dávných dobách. Podle nálezů sahá doba osídlení až do Paleolitu. První písemná zmínka, dokládající existenci obce ale pochází až z roku 1394, kdy jsou v písemných materiálech uváděni Albert a Mstich ze Sedlce, kteří měli ve svém znaku polovinu korunovaného rysa. Po nich drželi Sedlec vladkové Sedlečtí od Dubu. Byl to starý český rod původem z tábořska, kde jeho příslušníci zastávali úřady purkrabích na hradě Choustnice. Prvním známým majitelem Sedlce byl Jiřík Sedlecký od Dubu, který zemřel v roce 1502 a jehož náhrobní kámen je možné vidět v kostele v nedalekých Němčicích. Kromě Sedlce měl v držení rod také Tálín na písecku, nebo Tažovice na strakonicku. Po tomto rodu měli Sedlec v držení Kořenští z Terešova a Vilém z Rožmberka jej připojil k libějovickému panství, se kterým poté sdílel i následující majitele. V současné době obec Sedlec sdružuje pod sebou sídelní celky Sedlec, Lékařova Lhota, Plástovice, Vlhavy a Malé Chrást'any. Z těchto sídelních celků byly v roce 1995 vyhlášeny Plástovice a Malé Chrást'any za památkovou rezervaci lidové architektury – nacházíme v nich krásně zachované statky stavěné ve stylu tzv. selského baroka. Kromě toho mohu návštěvníkům vřele doporučit návštěvu hostince „Na blatech“, který stojí přímo pod kostelem v obci Sedlec a kde výtečně vaří. Traduje se, že ušlechtilý tvar heraldické lilie vychází od divokého kosatce – rostliny, která hojně roste ve vlhké půdě. A právě znak lilie jsem převzal ze znaku jednoho z majitelů obce – rodu Sedleckých od Dubu spolu s červenou barvou štítu. Tato barva je kombinována s barvou modrou – barvou vody, rybníků a blat v jejichž oblasti Sedlec leží. Znak a prapor byl obci udělen dekretem Parlamentu ČR dne 16.9.2005. Jeho popis z dekretu je následující: „**V červeno-modře šikmo děleném štítě stříbrná lilie**“. Vlajka je heraldická, to znamená, že podoba znaku byla přenesena na obdélník o poměru stran 2:3.

Třetí obcí, která získala právo užívat znak a vlajku v roce 2006 byla obec **Pištín**. Také tato obec, ležící ve vzdálenosti 14,5 km severozápadně od Českých Budějovic se nachází v oblasti Zbudovských blat. Pod obecním úřadem této obce se sdružili sídelní celky Pištín, Češňovice, Pašice a Zalužice. Jednotlivé sídelní celky měli různé majitele, Pištín a Češňovice náležely ke královskému hradu Hluboké, Pašice Rožmberkům. Pištín je v listinném materiálu připomínán v roce 1261, kdy svědčil tehdejší pištínský farář ve prospěch plebána. Češňovice byli podle nalezené keramiky datovány do období kolem roku 1200 a její název je pravděpodobně odvozen od jejího zakladatele, který se mohl jmenovat Čěšen, nebo Čěš. První písemná zmínka o Češňovicích pochází z roku 1420 z tzv. Popravčí knize pánů z Rožmberka. Tak jako v případě Sedlce se v obcích sdružených pod Pištínem nalezne mnoho krásných blatských statků, ale historicky nejceněnější je farní kostel v Pištíně, ve kterém se nalézá několik zajímavých náhrobních kamenů. Ten je také dominantou obce uprostřed oválné návsi, tvořené nejstaršími selskými staveními. Nedaleko od obce se nachází dvojice rekreačních rybníků, hojně navštěvovaných nejenom místními, ale i rekreanty z jiných částí naší vlasti i celé Evropy. 7 km jižním směrem je rybník Dehtář a 4 km východním směrem je rybník Bezdrev. Při jeho návrhu vycházel hlavně z položení obce v kraji blat, z převažující činnosti obyvatel obce a také z příslušnosti obce ke královskému zboží. Z toho důvodu je znak kombinován barvami království Českého – stříbrnou a červenou, obilné klasy vyjadřují převažující činnost obyvatel – zemědělství a položení obce v oblasti blat je vyjádřeno modrou barvou a figurou čápa v přirozených barvách. Znak a vlajka byly obci uděleny dekretem Parlamentu ČR dne 25.5.2006. Jeho popis z dekretu je následující: „**V červeno-modře šikmo děleném štítě nahoře čtyři proložené stříbrné obilné klasy, krajní s odkloněným listem, dole čáp přirozené barvy**“. Také v tomto případě je vlajka heraldická.

Poslední obcí, která získala právo užívat znaku a vlajky počátkem roku 2007 je obec **Neplachov**. Leží 16 km severně od Českých Budějovic. Ani o této obci nevíme přesně, kdy a kým byla založena. První písemná zmínka o ní se objevuje na latinsky psaném pergamentu datovaném 10. října 1323 v Praze, ke kterému je přivěšena jezdecká pečeť českého krále Jana Lucemburského. Tento pergamen nám říká, že král se rozhodl vyměnit s Petrem z Rožmberka několik vsí, mezi nimiž byla i ves „Neplachovice“ za vsi, které byly blíže jeho královskému sídlu v Bechyni. Tato listina se dnes nachází v Oblastním archivu v Třeboni. Vzhledem ke stylu pojmenování vsí, které se nazývá „čelední“ se odborníci domnívají, že ves založil jakýsi Neplach a mohou ji datovat jako velice starou. Její nový majitel, kterým byl příslušník mocného rodu Rožmberků ji připojil k třeboňskému panství s nímž později měnila i majitele. Při jeho návrhu jsem vycházel hlavně z toho, že původně patřil Neplachov ke královskému zboží, jak je doloženo směnnou listinou – z toho důvodu jsem si při tvorbě nového znaku obce vypůjčil z rodového znaku Lucemburků jeho stříbrno-modré dělení. A protože jeho novými vlastníky byli Rožmberkové, je ve středu štítu červená rožmberská růže. Posledním symbolem ve znaku je dvojice obilných klasů, která vyjadřuje převažující zaměstnání obyvatel obce – zemědělství. Znak a vlajka byly obci uděleny dekretem Parlamentu ČR dne 5.4.2007. Jeho popis z dekretu je následující: „**V sedmkrát stříbrno-modře děleném štítě červená růže se zlatým semeníkem a zelenými kališními lístky, podložená zkříženými svěšenými zlatými obilnými klasy**“. Také v tomto případě je vlajka heraldická.

Použitá literatura:

	<i>Ottův slovník naučný</i>
<i>August Sedláček</i>	<i>Hrady, zámky a tvrze České, díl III.</i>
<i>kolektiv autorů</i>	<i>Průvodce okresem České Budějovice</i>
	<i>Webové stránky jednotlivých obcí</i>
	<i>Inventáře obcí ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích</i>

Věnováno v úctě panu Miroslavu Milecovi

Do zakoupení Libějovic roku 1557 Vilémem z Rožmberka stálo pod vrchní správou krumlovské ústřední kanceláře pánů z Rožmberka nejprve jen panství Rožmberk a od roku 1359 i panství Nové Hradky.

Jak postupně docházelo ke zvětšování jednotlivých panství, rozrůstala se i administrativa. První zachované ojedinělé písemné zprávy ukazují, že v čele správy panství stál purkrabí, sídlící na hradě, kde měl k ruce vedle jednoho nebo více písařů ještě jiný personál, jako šafáře, maršálka aj. V době předhusitské byl purkrabí nejvyšším úředníkem pro hrad, který byl povinen vojensky hájit a mít zde posádku. Vedle toho byl pověřený vedením hospodářství, z čehož se zodpovídal vrchnosti. S purkrabími se uzavírala smlouva již v době předhusitské. Tak se např. připomíná na Rožmberku roku 1259 první purkrabí Budislav, na Nových Hradech roku 1378 písař Martin, 1380 Jaclinus dispensator (šafář) novohradský, 1384 správce dvorů Diviš, 1385 lovčí Myška.

Téměř souvislou řadu **novohradských** purkrabí zahajuje roku 1383 vladyka Petr Žestovec ze Světlí. Purkrabí vedli svěřená panství víceméně samostatně, aprobovali veškerá vydání peněz z hradního důchodu a odváděli na Krumlov k rukám komorního písaře, případně rožmberského kancléře, peněžité výnosy z hospodářství.

Od roku 1420, zejména pak v druhé polovině 15. století, se vedle purkrabích v čele správy jednotlivých panství objevuje hejtman, vedle něhož je tu purkrabí s jedním až dvěma písaři, pojezdým a fišmejstrem (porybným) či jinými úředníky.

V počátcích hejtmanské funkce se často setkáváme se záměnou titulu hejtman (úředník)¹ a purkrabí pro jednu a tutéž osobu ve stejném období. V některých případech zastával hejtman současně i funkci purkrabího. Po nastoupení Viléma z Rožmberka v držení rožmberských statků (1592) byla celá správa novohradského panství svěřena důchodnímu písaři Vojtěchu Hulčšporerovi z Hoštejna, jenž zastával též funkci obročního písaře.

Za Švamberků se ustálil způsob správy jako za starší doby, tj. že v jejím čele obvykle stál hejtman, mající k ruce další úředníky a písaře, obvykle purkrabího, důchodního a obročního. Záleželo na velikosti panství, takže se setkáváme vždy s větším počtem úředníků na Nových Hradech než na Rožmberku a v Libějovicích, která řídil hejtman s jedním až dvěma písaři (obvykle důchodním a obročním).

Funkce hejtmana byla v první řadě řídicí a dohlížetelská. Hejtman měl na dohled politickou, soudní, policejní i hospodářskou správu panství. V případě potřeby řídil i vojenskou obranu svěřeného panství. Pravomoc hejtmanů zasahovala do všech odvětví a vrstev správy. Měl dohled na zámek a jeho opravy, na řemeslníky a výsadní krčmy. Podřízeným úředníkům rozdělával každý týden úkoly a ti museli plnit jeho příkazy. Jednou týdně měl revidovat všechny rejstříky a účty písařů na panství a pravidelně podávat zprávu vrchnosti o příjmech a vydáních. Sám podléhal přímo vladaři rožmberského domu. Mezi hejtmany rožmberských panství měl až do zřízení funkce regenta výsadní postavení krumlovský hejtman. Kromě podřízených úředníků mívali hejtmani k ruce vlastní pomocníky, kteří se nepočítali do stavu úředníků panství a jimž vyplácel odměnu z vlastních zdrojů. Jejich úkolem bylo pořizování hejtmanských rejstříků peněz a naturálií a jiné drobné záležitosti. Povinnosti a úkoly rožmberských hejtmanů určovaly instrukce, většinou vydávané při nástupu hejtmana do funkce či důležitějších změnách. Platy hejtmanů (v penězích a naturáliích) stanovila smlouva a lišily se někdy dost podstatně. Například roku 1589 dostával

¹ Dost často se až do počátku 16. stol. užívalo pro hejtmana označení úředník.

krumlovský a třeboňský hejtman 100 kop grošů míšeňských, zatímco novohradský úředník jen 70 kop a rožmberský 60 kop míšeňských.²

Z instrukcí z let 1556, 1558 a 1604 poznáváme povinnosti purkrabích. Úkolem **purkrabího** bylo dbát na zámek a dvory, mlýny, vsi, pivovary apod., na čeled', řemeslníky a dělníky na celém panství. Měl si rozdělit povinnosti s hejtmanem, ale hejtmanovi byl purkrabí ve všem podřízený. V první řadě měl povinnost dohlížet na hrad, jeho hlásné a vrátné a čeled'. Též měl zajistit pořádek na hradě. Ve dvorech měl pečovat o to, aby hospodářství neslo co největší užitek. Měl dohlížet na šafáře a vést přehled o množství zpracovaného másla a sýra. V ovčinech měl být při sypání soli ovčím a po celou dobu stříhání vlny. Řezníkům měl v postní době opatřovat náhradní práci. Společně s hejtmanem dohlížel na pekaře. Pro kuchyni musel purkrabí skupovat dobytek v případě, že ho nebylo dost ve dvorech. Instrukce z roku 1556 hovoří o povinnosti purkrabího denně dohlížet na pivovar. Dohled na rybniční hospodářství příslušelo hejtmanovi, purkrabí ho měl zastupovat pouze v případě zaneprázdnění a to hlavně při lovu štik a kaprů. Na jaře měl purkrabí s lovčím, šafářem a fišmistrem objet lesy, určit dříví pro pivovar, pekárnu, sladovnu, kuchyni atd. a nařídít pak podle toho robotu. Pouze purkrabí měl právo vydávat dříví ze zásob. Mlýny měl kontrolovat denně, jednou týdně vyměřovat „vejmelné“ a to ukládat v truhle na hradě. Novohradský purkrabí měl podávat písemné zprávy Vilémovi z Rožmberka o tom, co se na hradě a panství děje. Stejně tak týdně zasílal rejstříky vydání v kuchyni, piva, obilí atd.

Purkrabí a hejtmani na Nových Hradech za vlády Rožmberků

1383	Petr Žestovec ze Světví
1386	Vilém Pucek z Trutmaně
1389	Vilém z Mladotic
1390 – 1407	Jan Zoubek z Budislavě ³
1410, 1412	Lipolt z Kraselova ⁴
1418	Petr (příjímí neznámé)
1449	Vít ze Rzavého
1462, 1463	Erazim z Michnic ⁵
1465	Jan Bílá Hlava z Pořešína
1465, 1467, 1470	Oldřich ze Dvorce
1467	Oldřich z Race, místopurkrabí ⁶
1468 a 1476	Bušek z Kanic druhým purkrabím
1471	Pešík z Bělé místopurkrabí
1477	Kunrát z Petrovic
1477	Jiřík Stockfisch
1481	Niklas Ztwitar purkrabě
1484	Zikmund z Mirošovic
1486	Mikuláš z Lisova ze Špánova, hejtman zámku novohradského
1488	Jindřich Čakovec z Bohušic, purkrabě ⁷

² Další informace viz Eva Barborová: Funkce hejtmanů (úředníků) na rožmberských panstvích, JSH1969, str. 198 - 207

³ Sedláček: zůstával purkrabím na hradě Nové Hrady skoro po celý čas panování Jindřicha z Rožmberka a připomíná se v této hodnosti naposledy 1407

⁴ Sedláček: přivěsil pečeť vedle jiných purkrabí na listinu po smrti Jindřicha z Hradce

⁵ Sedláček: Jan z Rožmberka udělal purkrabím na Nových Hradech Erazima z Michnice, dávného služebníka rodu Rožmberského

⁶ Sedláček: zradil hrad a ten byl vypálen

1491 – 1493	Vilém Pouzar z Michnic, purkrabí
1496	Volf Rýzemberský z Janovic
1499	Jan Holub ze Záchumu
1508	Vilém Rús z Čemin ⁸
1511	Strachota z Kralovic
1518	opět Volf Ryzmberský
1520	Jan Burjan prvním hejtmanem
1520	Oldřich Pouzar z Michnic purkrabí
1525	Jan z Michnic
1525	Petr Pouzar z Michnic
1531	Oldřich Pouzar z Michnic
1531 - 1535	Adam Koc z Dobrše ⁹
1535 – 1538	Petr Sudek z Dlúhé
1540	opět Adam Koc z Dobrše
1546	Petr Doudlebský z Doudleb, regent rožmberských panství
1548	Adam Koc z Dobrše ¹⁰
1548	Kryštof Muchka z Bukové ¹¹
1552, 1558	Jan Kolikrejtár z Kolikrejtů
1553	Vojtěch Hulčšporer z Hoštejna začíná vést sirotčí a odúmrtí knihy novohradského panství – do roku 1564 důchodní písař
1562	hejtman Hulčšporer (Jan)
1566	Jan z Kolikrejtů hejtmanem ¹²
1567	Vojtěch Hulčšporer, hejtman ¹³
1568 – 1571	Jan Černý z Víně ¹⁴
1570	regentem všech Rožmberských panství Jakub Krčín z Jelčan – vypudil novohradského hejtmana Černého
1592	regentem všech Rožmberských panství bývalý písař Vojtěch Hulčšporer z Hoštejna
1596	urozený Pán Vincenc Hulčšporer z Hoštejna, hejtman panství NH
1597, červenec	Marxl (Marek) Coriptoun, hejtman
1597, 1599	Vincenc Hulčšporer z Hoštejna a na Svěbozích, hejtman Nové Hradky
1600	urozený pán Pavel z Lidlova, hejtman panství Nové Hradky
1607, 1613	Jan Lautta, toho času hejtman novohradský
1619, 1620	David Raczek (David Radtzký z Ratzkovic), hejtman panství N. Hradky

⁷ p. Milec má Jiřík ?

⁸ Sedláček: toho roku nastoupil

⁹ Sedláček: Adam Koc z Dobrše, hejtman, ve středu po sv. Havle 1531 přijat, měl služby 100 kop na penězích a úřadoval tu ještě 1535

¹⁰ Sedláček: r. 1548 postoupil novohradský hejtman Adam Koc hrad poručníkům

¹¹ Kalný: Tento hejtman koupil r. 1550 statek Mlázovy

¹² Sedláček: r. 1566 Pan Vilém z Rožmberka „sázel“ nové úředníky na novohradském panství: Jan z Kolikrejtů hejtmanem, Vojtěch Hulčšporer písařem

¹³ Sedláček 1567 hejtman Vojtěch Hulčšporer řídil stavění nových domů na Hojné Vodě

¹⁴ Sedláček: jemu poddán dvůr Svachovský u Velešína; erb rodiny vyobrazen v Myslivečkově Erbovníku

Petr Žestovec ze Světví

Vilém Pucek z Trutmaně

Vilém z Mladotic

Jan Zoubek z Budislavě

Lipolt z Kraselova

Erazim z Michnic

Jan Bílá Hlava z Pořešína

Oldřich ze Dvorce

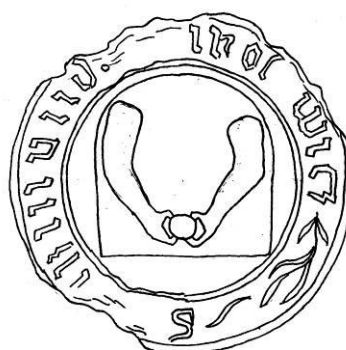
Bušek z Kanic

Mikuláš Pešík z Bělé

Kunrát z Petrovic

Zikmund z Mirošovic 1484

Jindřich Čakovec z Bohušic

Vilém Pouzar z Michnic

Oldřich Pouzar z Michnic

Jan z Michnic

Adam st. Koc z Dobrše

Petr Sudek z Dlúhé

Petr Doudlebský z Doudleb

Jan Kolikrejtár z Kolikrejtů

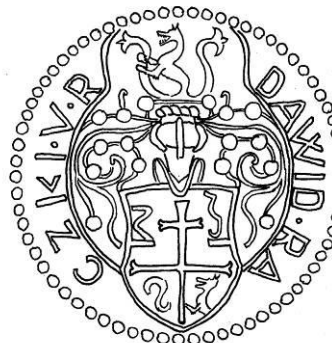
Vojtěch Hulčšporer z Hoštejna

Vincec Holzšporár z Hoštejna

Pavel z Lidlova

David Radtzký z Ratzkovic

Zajímavý a možná trochu neprávem zapomenutý pomník stojí západně od Hrdějovic, nedaleko od řeky Vltavy, u železniční tratě z Českých Budějovic do Plzně. Byl postaven k uctění památky dvou letců – průkopníků, kteří zde zahynuli při havárii letadla 18.7.1924 při vojenském cvičení. Původně stál pomník na jiném místě. Na nynějším místo byl přenesen v 50. letech, kdy se v okolí prováděl geologický průzkum ložisek šterkopísku.

Pomník u Hrdějovic – foto autor článku

Detail pomníku

Dne 18.7.1924 se konalo cvičení na vojenském cvičišti ve Čtyřech Dvorech. Z tohoto cvičiště vzletli kolem 8 hodiny ranní s letadlem československé výroby typu „Šmolík“ 26 letý nadporučík polní pilot letec František Krečan a 24 letý poručík dělostřelectva pozorovatel Jaroslav Vondrášek. Byl to dvouplošník s označením (Letov) Š – 2 s motorem typu Maybach Mb-IVa o výkonu 260 koňských sil, vybavený radiovou stanicí, jedním pevným kulometem Vickers, který obsluhoval pilot a pohyblivým dvojkulometem Levis obsluhovaný pozorovatelem. Bez problémů doletěli až nad Hosín, kde byla umístěna baterie těžkého dělostřelectva. Při zpátečním letu, asi kolem půl deváté zjistili poruchu motoru. Rádiem vyslali signál „Porucha motoru – nouzové přistání“. Signál zachytili jak dělostřelci u Hosína, tak na cvičišti ve Čtyřech Dvorech. Začali kroužit nad loukami a sestupovali na přistání. Při nouzovém přistávacím manévru těsně nad zemí se náhle letadlo stočilo na bok a křídlem zachytilo o zem, převrátilo se a začal vytékat benzin. Ozvala se velká rána, nastal výbuch a celé letadlo se ocitlo v plamenech. Explodovala nádrž, ve které bylo kolem 200 litrů benzínu. Mezi prvními, kdo se k hořícímu letadlu dostal, byl správce českovrbenské elektrárny p. Novák a p. Turek z Č. Vrbného. Za nimi přiběhli lidé, kteří pracovali na polích v okolí a z blízké cihelny v Kněžských Dvorech. Cihelna stávala u dnešní Sokolovny. Jeden ze svědků události chtěl letcům podat hrábě, aby se chytli a mohl je vytáhnout z hořícího letadla, ale pro velký žár se k nim nedalo přiblížit. Oba letci uhořeli. K neštěstí se brzy dostavili vojáci se štábním kapitánem Janem Černochem, rodákem z Hrdějovic, kteří oheň uhasili a z trosk vyprostili těla obou letců. Odpoledne okolo 17. hodiny přijela komise z Prahy. Pak oba letce

odvezli do Č. Budějovic. Zajímavé je, jak vypověděl štábní kapitán Slaviček, že oba letci toho dne neměli chuť vzlétnout a řekli mu, že by bylo lepší, kdyby byla bouřka, aby se cvičení nekonalo. Letadlo typu „šmolík“ nebylo mezi letci příliš oblíbené pro špatnou směrovou stabilitu.

Rozloučení s oběma zahynulými letci se konalo následujícího dne v odpoledních hodinách v Č. Budějovicích. Ostatky byly vystaveny v budově posádkového velitelství na Lineckém předměstí, zasypaný množstvím květin a věnců. Poté byly rakve s ostatky odvezeny do jejich domovů, nadporučíka Františka Krečana do Prahy a poručíka Jaroslava Vondráška do Klatov. Přítomni pohřbu kromě příbuzných byli důstojníci a vojáci českobudějovické posádky v čele s generálem Hittlem a plukovníky Cervinkou a Mezlem, dále starosta města vládní rada B. Král, předseda okr. správní komise dr. J. K. Němec s náměstkem Frankem, sportovní spolky, sokolská jednota, jejímž členem byl František Krečan a další. Smuteční řeč pronesl nadporučík Helebrant od 5. pluku dělostřelců. Po ceremoniálu byly rakve přeneseny na dělové lafety tažených každá třemi páry koní. Před nimi šel kněz, za lafetami vedli koně poručíka Jaroslava Vondráška. Kolem rakví utvořili špalír dělostřelci z 5. a 305. pluku. Následovali je příbuzní, důstojníci, zástupci úřadů, spolků a vojáci. Smuteční průvod doprovázela hudba pěšího pluku Mistra Jana Husa. Celou cestu k nádraží kroužilo nad smutečním průvodem vojenské letadlo, ze kterého byli u nádraží spuštěny na rakve kytice. Po naložení rakví do vlaku, byl opět proslov, na kterém promluvil tajemník českobudějovického Aeroklubu pan Podruh a za letecký oddíl, jemuž velel nadporučík F. Krečan, desátník Bízek. Celý akt byl zakončen českou a slovenskou hymnou.

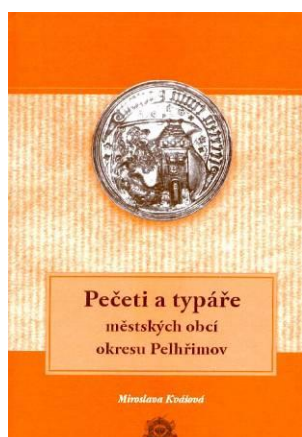
Postavení a odhalení pomníku bylo provedeno až v roce 1926. Na jeho zhotovení se uspořádala sbírka v roce 1925 na vojenském cvičišti ve Čtyřech Dvorech odkud letadlo v osudný den vzlétlo. Své umění předvedli letci ze 3. letky Leteckého pluku 1 z Prahy – Kbel, kteří tu působili v letech 1923 – 35. Vojenské cvičiště bylo v prostoru dnešních ulic Větrná, Emy Destinové a Oskara Nedbala.

Pomník je dílem sochaře akademického malíře a medailera Jana Vítězslava Duška (1891 – 1966), který pocházel z Makova u Tábora. Je celý z kamene a tvoří ho vysoký podstavec, na kterém stojí dívka v nadživotní velikosti s ratolestí v ruce vzhlížející do oblak. Modelem stála sochařka sestra zahynulého letce Jaroslava Vondráška. Na podstavci je bronzová deska s podobiznami obou letců, nad deskou je nápis „PRO VLAST A VĚDU“, pod ní je datum tragédie a jména obou letců. Dole na podstavci je vyobrazeno padající letadlo. Na pravém boku podstavce byla deska se stručným popisem události. Bohužel tuto desku již někdo ukradl. Pohnutý osud měla i deska s podobiznami. I ta byla v jubilejním roce 1994 ukradena a náhodně objevena ve Sběrných surovinách. Byla opravena a umístěna zpět na původní místo. Před II. světovou válkou byly obě bronzové desky sejmuty a uschovány, po válce zpět vráceny na původní místo.

Svědky události se stali Anna Čížková z Opatovic, František Fencl, Václav Turek, Václav Šindelář z Hrdějovic, kteří o letecké havárii vyprávěli v roce 1986. Dnes už je tato letecká katastrofa, která se udála v průkopnických dobách letectví zapomenutá. Zůstal po ní jen vysoký, štíhlý pomník.

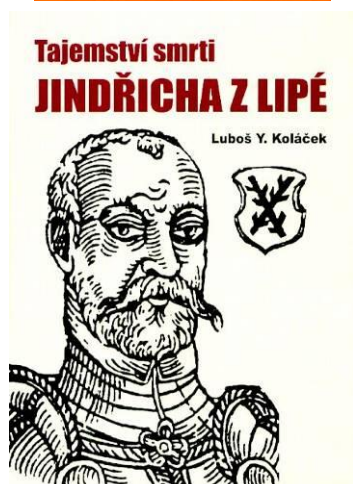
Použité prameny:

	<i>Jihočeské listy 19.7.1924, 23.7.1924</i>
	<i>Jihočeská Pravda 14.10.1986, 29.11.1986, Jihočeská Pravda 1994</i>
	<i>Českobudějovické listy 11.11.2006</i>
	<i>Pamětní kniha obecní – Kronika obce Hrdějické od r. 1922</i>
	<i>Kronika obce Baráčníků Vitoraz v Hrdějovicích</i>
<i>Daniel Kovář</i>	<i>Zmizelé Čechy – České Budějovice II. díl, str. 44, 141</i>

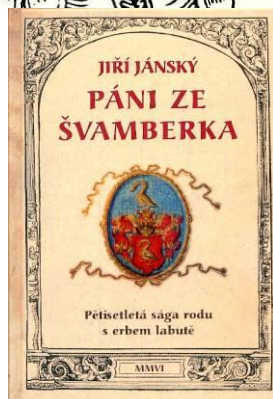
Miroslava Kvášová – Pečeti a typáře městských obcí okresu Pelhřimov, Muzeum Vysočiny, Pelhřimov 2004, cena

Kniha, zabývající se sfragistikou, tedy soupisem pečeti měst a městeček okresu Pelhřimov. V úvodu jsou stručně popsány pravidla používání pečeti a zároveň i stručně popsána základní heraldická pravidla. Obsahem následující části knihy jsou již abecedně řazené kapitoly jednotlivých obcí, jejichž obsahem je kromě stručné historie i fotografie s vyobrazením jednotlivých používaných pečeti, ale i doprovodnými ilustracemi, jejichž autorem byli Václav Jansa, Adolf Liebscher a Karel Liebscher.

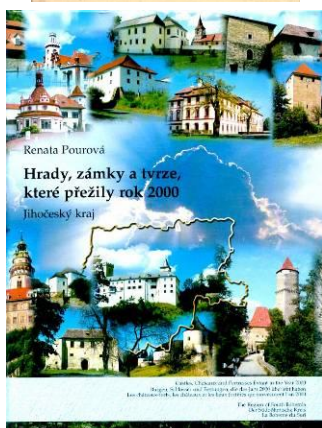
Luboš Y. Koláček – Tajemství smrti Jindřicha z Lipé, Vydavatelství Akcent, Třebíč 2006, ilustrace archiv autora, Moravské zemské muzeum a dobové publikace, 244 stran, cena 215,- Kč

Kniha začíná úryvkem ze Zbraslavské kroniky, a pokračuje jednotlivými obdobími jeho života. Postupně probírá chronologicky jednotlivé úseky jeho života a významné osoby, se kterými se tento šlechtic setkal – Přemysla Otakara II., princeznu Elišku Rejčku, Václava II., Václava III., Elišku Přemyslovnu ... Dalo by se říci, že kniha je vlastně životopisem jak tohoto šlechtice, ale i doby, ve které žil až do doby jeho smrti v Brně 26. srpna 1329.

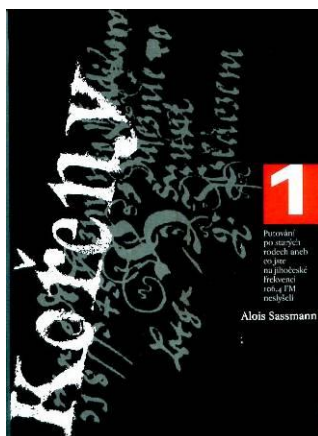
Jiří Jánský – Páni ze Švamberka – Pětisetletá saga rodu s erbem labutě, Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2006, 557 stran, cena

Úvod této knihy nás seznamuje s heraldickými a ikonografickými památkami, které pro nás tento jistě významný český rod zanechal, ať již se jedná o kamenné znaky, náhrobní desky, fresky, malby a ilustrace. Kniha následně pokračuje popisem života a skutků jednotlivých členů rodu, je doplněna množstvím černobílých i barevných ilustrací a fotografií. Zajímavým doplňkem knihy jsou také jednotlivé genealogické vývody různých větví rodu Švamberků.

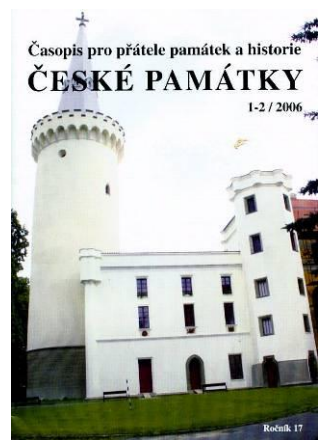
Renata Pourová – Hrady, zámky a tvrze, které přežily rok 2000, Jihočeský kraj, Herbia s.r.o., České Budějovice 2006, 455 stran, množství barevných fotografií autorky, cena 850,- Kč

Jedná se o výpravnou obrazovou publikaci, vydanou ve spolupráci a za finanční podpory Jihočeského kraje. Kniha představuje historické objekty, které návštěvníci Jihočeského kraje mohou shlédnout při toulkách přírodou. Některé jsou velice známé, některé méně známé a některé neznámé – podle toho, kolik z nich do dnešních dnů bylo zachováno. Jednotlivé objekty jsou doplněny soupisem jejich majitelů s datací.

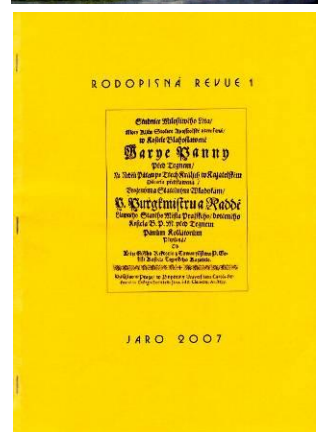
Alois Sassmann – Kořeny, putování po starých rodech aneb co jste na Jihočeské frekvenci 106,4 FM neslyšeli., Nakladatelství Karmášek, České Budějovice 2007, 162 stran, barevné a černobílé ilustrace, fotografie, cena 349,- Kč

Tato kniha je vlastně rozšířeným přepisem rozhlasového pořadu, který je vysílán na v pondělí a úterý Českým rozhlasem, studiem České Budějovice. Dalo by se říct, že je návodem pro zájemce o genealogii a některé další pomocné vědy historické „jak pátrat po předcích“. V prvních kapitolách se například může čtenář dozvědět něco o vzniku jmen, o tom, jak se z přízvisek stala příjmení, jaké jsou prameny, ze kterých lze čerpat a mnoho dalších užitečných rad.

České památky – časopis pro přátele památek a historie, vydává Český svaz ochránců památek, Plzeň

Časopis vychází od roku 1991. V čísle 1/2 2006, které vyšlo v prosinci 2006 je možno přečíst si články o tvrzi v Okounově, o Boru u Tachova, Žlutickém hradu Nevděk, o zanikající zástavbě předměstí Rokycan, o obyvatelích Krašona ve 2.polovině 17.století, o rodu Chlumčanských z Přestavlk, o slávě a zániku císařského řemesla v Karlových Varech, restaurování fasády České spořitelny v Praze, o vile Lützow v Karlových Varech, vojenských osobnostech Chudenic, o tom jak pokračuje rekonstrukce zámku v Čechovicích.

Rodopisná Revue – Jaro 2007, Historicko-vlastivědný spolek v Českých Budějovicích, čtvrtletník, sestavil Miloslav Trnka, grafická úprava Bohumila Trnková, Praha, 1.3.2007

V jarním čísle této již od roku 1999 vycházející revue mohou čtenáři shlédnout články o lhenických pozornících, počátcích dopravního značení v království Českém, rodinných vztazích skladatele J.B.Foerstera k Táboru, pobytu P.Koniáše na českém Jihu, o historii vsi Veverí na Novohradsku, o tom, kdo žil v Hoříčkách, o Jindřichohradeckých obcích panství Telč v lánovém rejstříku, o tomášovic vambereckých krajčářkách, o nových knihách pražského nakladatelství Agentury Pankrác ...

Hláška, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka, Plzeň duben 2007

Letošní druhé číslo tohoto zpravodaje přináší kromě informací pro členy KASu týkajících se zpráv z rady a akcí, které pořádají jednotlivé pobočky KASu v Plzni, Brně, Zlíně a Hradci Králové také článek, týkající se Pevnosti na Korfu, Zaniklém zámku v Kozolupech u Plzně, hradě Rotštejně, problému archeologických lokalit, detektorů a případném preventivním „vytěžení“ těchto lokalit, článku o životě hradní čeledi v Čechách ve 14.století o poškození hradu Šontál, ale nejenom jeho, informace o klubové knihovně, připomínku k termínu „hradební zed“ a aktuální informace z hradů, zámků a tvrzí.

Břevno je základní heraldickou figurou. Je tvořeno dvěma vodorovnými čarami, vedenými od jedné hrany štítu ke straně protilehlé. Jedná se tedy vlastně o vodorovný pruh ve středu štítu. Na rozdíl od dvakrát děleného štítu, kdy každá třetina štítu má jinou barvu tvoří břevno ve štítu vodorovný pruh barvy odlišné od barvy štítu.

První dnes představovaný rod se znamením břevna je český erbovní rod **Stařimských z Libštejna**. Zakladatelem rodu byl Petr Stařimský, který získal majestát, znak a povolení psát se z Libštejna po vymřelém rodu Tistů z Libštejna. Do českého rytířského stavu byl přijat roku 1567. V té době žili příslušníci rodu na statcích v okolí Kolína a Poděbrad. Roku 1682 koupil Zikmund Karel Stařimský Chotoviny na Tábořsku a roku 1686 byl rod povýšen do panského stavu. Jeho potomci žili ještě v první polovině 19. století.

Druhým rodem jsou páni z **Hrádku**. Jedná se o český vladycký rod, připomínající se již ve 14. století v okolí Stříbra, konkrétně z Hrádku u Sviňomaz v západních Čechách. Tento rod měl několik docela významných příslušníků. Jedním z nich byl například Šebestián Markvart z Hrádku, v letech 1538 – 1558 karlsštejnský purkrabí, byl schopným hospodářem a pro své příbuzné byl v té době určitě vzorem. Jeho vnuk, Diviš Markvart z Hrádku měl tak trochu smůlu, protože tak jako mnoho dalších českých pánů, kteří schvalovali protihabsburskou vzpouru mu byla značná část jeho majetku konfiskována – v jeho případě konkrétně dvě třetiny majetku. Tuto ránu ještě rod přežil a dokonce se Václavu Arnoštovi z Hrádku podařilo nejenom získat významný úřad nejvyššího zemského písaře, ale roku 1723 i povýšení rodu na dědičné korouhevnický rytířský stav, nicméně dvacet let poté rod vymírá.

Třetím rodem jsou **Račínové z Račina**. Jedná se o český rytířský rod z Račina u Toužimi. Tak jako mnoho dalších českých rodů i Račínové byli postiženi pobělohorskými konfiskacemi za příklon k protihabsburskému povstání českých stavů. Humprecht Račín se ale roku 1630 stal purkrabím Pražského hradu, později dokonce i zemským soudcem. Byl majitelem hradu Rabí a majetků Loutkov a Údraž. Dokonce roku 1655 získal titul svobodného pána, který jeho potomci užívali až do roku 1816, kdy rod vymřel.

Posledním rodem v této rubrice jsou **Janovští z Janovic**. Jejich břevno je tak trochu jiné než všechna ostatní – je totiž stříbrno-červeně šachované. Prakticky stený znak měl i rod pánů z Klenové, se kterým byli Janovští příbuzní. Rod pochází z Janovic nad Úhlavou na Klatovsku. Poprvé jsou příslušníci tohoto českého šlechtického rodu připomínáni již ve 13. století. Jeden z příslušníků tohoto rodu se v průběhu husitských válek přidal ke katolické straně a spojil se s bavorskými žoldněři. Těm vydal jednoho z husitských kněží, kterého katoličtí žoldněři zajali a nakonec veřejně upálili. Zrada husitů se ale pánu z Janovic nevyplatila, protože byl husity v bitvě o Vyšehrad zajat a jejich cepiníci se mu náležitě za tuto zradu odměnili. Příslušníci rodu Janovských z Janovic byli přísní katolíci, takže neměli problémy s pobělohorskými konfiskacemi. Roku 1772 byl rod povýšen do panského stavu, nicméně již nedlouho potom, roku 1779 česká linie rodu vymřela. Podle pověsti se říká, že Smil Zdebor Janovský z Janovic měl na tvrzi alchymistickou laboratoř kde se zabýval „pěstováním“ zlata na poli. Vysázel olověná semena, která zaléval „zázračným elixírem“. Sklízal prý rostliny připomínající brambory a rodící zlaté hlízy.

Doporučená literatura:

Jan Halada	<i>Lexikon české šlechty, Akropolis, Praha 1999</i>
J. Janáček, J. Louda	<i>České erby, Albatros, Praha 1998</i>
Milan Mysliveček	<i>Erbovník I. + II., Horizont, Praha 1990</i>
Milan Mysliveček	<i>Velký erbovník I. + II., Fraus Plzeň</i>

Stařimský z Libštejna

Z Hrádku

Račínové z Račina

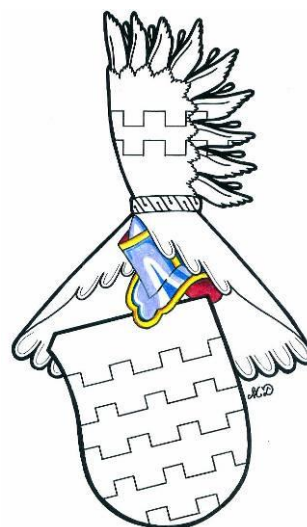
Janovští z Janovic

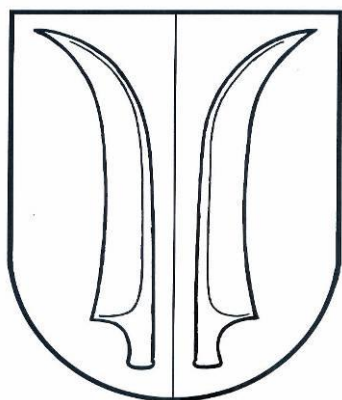
z Hradce

Zbyněk Kamarýt ze Žirovnice

Vojslavští z Vojslavic

von Tollet

z Guštejna

z Hradce

Slavatové z Chlumu a
Košumberka

ze Šternberka

Žirovnice